Canaan

en historisk Fremstilling af

Jødelandets Oldtid

ved Carl Hansen.

Horsens 1892

72

65/206

Canaan

en historisk Fremstilling af

Jödelandets Oldtid

ved

Karl Hansen,
ordin. Catechet og første Lærer ved Borgerskolen
i Skanderborg.

Medfølger et Kort over Canaan.

Horsens.
Trykt og forlagt af A. C. Fogh.

1833

51

Fortale.

For et par Aar siden læste jeg tilfældigviis i et apologetiskt Værk noget af Edomiternes Historie. Dette bragte mig paa den Tanke at gjennemsøge det gamle Testamente og optegne de Bidrag, deri fandtes til de gamle kananitiske Stammers Historie, og jeg fandt mere end jeg havde ventet, da jeg aldrig før ved Testamentets Læsning havde havt Opmærksomheden henvendt paa denne Deel af Historien. Resultaterne af denne Undersøgelse er det, jeg her fremlægger for mine Landsmænd.

Min Kilde er for det meste det gamle Testamente. Sjeldnere har jeg benyttet Josephus og kun ved enkelte Leiligheder Profanscribenter. At jeg uden Hensyn paa dogmatiske Meninger har benyttet det gamle Testamente som en anden historisk Kilde, hvis Relationers Ægthed eller Uægt-

hed kan omtvistes eller drages i Tvivl, det vil vel i vore Dage kun Faa forarge mig. I en historisk Undersøgelse maa man ikke have Hænderne bundne ved forudfattede Meninger. Derfore har jeg ogsaa uden Betænkning opstillet mine Indvendinger og Tvivl mod Beretningernes Ægthed. Kan jeg paa en fornuftig Maade overbevises om at have taget Feil eller at være gaaet for vidt, saa tager jeg med Glæde derimod; men Skjænderie og Forkjætteren ønsker jeg mig fritagen for. — **Vestigia terrent!** —

Endeligen maa jeg endnu tilføie et par Ord om det medfølgende Kort. Hvad Palæstina selv angaaer, da har jeg benyttet Klödens Kort, der nok er det fuldstændigste og nøiagtigste vi besidde. Af Arabia petræa derimod kunde jeg intet nøiagtigt eller nyere Kort faae her, derfore er den Deel af Kortet mangelfuld; men jeg vilde hellere give det saaledes, end slet ingen Kort at lade medfølge.

Skanderborg i April 1832.

Karl Hansen.

I. Canaans oprindelige Indbyggere.

Det vil vel stedse blive uafgjort, hvor paa Jorden Menneskeslægtens Vugge er at søge; dog vise de fleste Sagn til Asiens Højland, og da Historiens Morgenrøde ogsaa fremglimter her i Øst paa Sinears Sletter, saa turde dog deres Mening faae den høieste Rimelighed, som søge Paradiset, Menneskeslægtens Moderland, her. Da imidlertid Menneskene i det milde Klima og ikke bundne af noget Hensyn til Vanskeligheden af at faae det Nødvendige, hurtigt formerede sig, saa maatte nogle af dem snart tænke paa at vandre ud og søge større Græsgange for deres Hjorder.

Det er saaledes ikke urimeligt at Canaan har været eet af de Lande i Asien, som efter Udvandringen snarest besattes med Beboere, da Landet er riigt af Naturen og de frugtbare Sletter ved rindende Vande naturligviis maatte foretrækkes for de koldere Bjergegne, saalænge der endnu var Plads nok at vælge imellem. I Ballenstedts "Archiv der Urwelt" 1ste Bind 2det Hæfte p. 317 not. bekræftes denne Mening om Canaans tidlige Beboelse ved en Ethymologie af Navnet Palæstina. Hans Ord

ere følgende: "Die Birmanen haben eine heilige Sprache, die Pali Sprache, unstreitig eine Schwester der Sanscrit-Sprache. Nach dem Sanscrit bedeutet das Wart Pali einen Hirten, folglich ist die Pali Sprache die Sprache den indischen Hirtenstämme. Auch haben die ältesten Bewohner Hindostans wegen ihren Lebensart Palis geheißen. — — — — Von diesem Urvolke Asiens drang ein Stamm bis nach Nubien u. Aegypten vor, gab diesem Lande Könige, die Hyksos oder Hirtenkönige genannt wurden. Auch Palästina erhielt von diesem Volke seinen Namen u. seine ersten Bewohner." — Heraf udledes maaskee Landets Navn Palæstina ligesaa rigtigt som af פְּלִשְׁתִּים. Om disse oprindelige, halv mythiske Urindbyggere findes der kun enkelte Glimt i det Gamle Testamente, den eneste paalidelige Kilde til Canaans ældre Historie. Ligesom Nordens Jøthuner beskrives de som Kjæmper af uhyre Størrelse og Styrke, og skjøndt de af de senere indvandrede Stammer, der snarere have overgaaet dem i List, end i Tapperhed, vare fordrevne til Landets Udkanter, saa holdt deres Efterkommere sig dog der endnu i længere Tid efter at Josva havde indtaget Landet. Josva udryddede dem, heder det, fra Bjergegnene; men kunde ikke faae dem aldeles ødelagt; thi de boede senere endnu i Gaza, Gath og Asdod. Det er rimeligt, at Goliath har været af denne Slægt; thi han var fra Gath, og der omtales flere Gange i Krigene med Philisterne Folk af usædvanlig Størrelse og Styrke. De kaldes snart Kjæmper (נְפִילִים), snart Enakim eller Enaks Børn, snart Emim, snart Rephaim. Der fortælles, at Kongen i Basan, Og, som overvandtes af Josva, var af denne

Slægt. Hans Seng gjemtes end længe efter i Rabbath Ammon. Den var af Jern, 9 Alen lang og 4 Alen bred (i vores Maal vel omtrent Halvparten.) Sï credere fas est. Dog vise disse, som flere Oltidssagn hen til at Menneskene i de ældste Tider ved deres naturlige og haardføre Levemaade have opnaaet en Størrelse og Kraft, som deres Efterkommere ved mere Kultur ikke kunde rose sig af.

II. De i Canaan senere indvandrede Stammer.

Som Taagebilleder svævede hine mythiske Væsener for de senere Slægter og syntes dem derfore større og mægtigere end de i Virkeligheden vare. Men Taagen adspredtes og Historiens Morgen gryede fra den Tid man begyndte i Hukommelsen at gjemme Slægtregistre, til hvis enkelte Personer faste Sagn knyttede sig. Saaledes henførte Sagnene Canaans senere Beboeres Oprindelse allerede til en Sønnesøn af Noah, nemlig Canaan, efter hvem hele Landet senere kaldtes. Det er mærkeligt at Stammefaderen til Canaans senere Indbyggere i Stamtavlerne findes saa tidligt. Thi de gamle Kjæmper, Landets αυτοχθονοι, maae da nødvendigviis antages at have levet før Syndfloden, og da deres Efterkommere endnu boede der i Josvas Tid, synes Forfatteren af Stamtavlen i Gen. 10 ikke at

have antaget at Syndfloden var almindelig; men at den har forskaanet Canaan. Af de Stammer, som efter Gen. 10, 15—19, hidledte deres Oprindelse fra Noahs Sønnesøn Canaan forekomme i den følgende Tid disse i og omkring Landet Canaan: **Sidonier** i Egnen omkring Sidon, **Hethiter** omkring ved Hebron (Gen. 23) **Jebusiter** omkring ved Jerusalem (1 Chron. 11, 4) **Amoriter** øst for Jordan i Gilead, **Chiviter** ved Libanon (Jud. 3, 3) og **Hamathiter** ogsaa ved Libanon N. V. for Chiviterne. (ibid.) Desuden boede **Philisterne** i den sydvestlige Deel af Landet og de ere efter samme Stamtavle (Gen. 10, 14) indvandrede fra Ægypten, som Navnet jo ogsaa betegner en Indvandret. Disse Stammer fordreve lidt efter lidt de gamle Indbyggere, som trængtes deels ud mod Middelhavet, hvor de senere boede N. for Philisterne, deels over Jordan til Landskabet Gilead, hvor de boede i en Egn, som kaldes Basan (Deutr. 3, 13.)

Paa Abrahams Tid finde vi endnu de samme Stammer med flere andre boende i Canaan. **Kjæmperne** boede i Basan Ø. for Jordan, hvor deres Hovedstad var Aschtharoth **Karnaim**. Dette Navn henpeger til den phøniciske Gudinde Astarte, som dyrkedes der. Sydlig for Kjæmperne i en forresten ubekjendt Egn Ham, boede Susim, en ligeledes ubekjendt Stamme. I Jacobs Tid boede her ogsaa Ismaeliter, eller de handlede i det Mindste herfra til Ægypten (Gen. 37, 25. — Hvorfor de v. 28 kaldes Midianiter veed jeg ikke at forklare.) Endnu sydligere, Ø. for det døde Hav, eller den daværende Siddims Dal boede **Emim**. Deres Hovedstad heed Schave **Kirjathaim** (Gen. 14, 5). Sydlig for det døde Hav

boede **Horiterne** paa Bjerget Seir. Syd for disse **Amalakiterne.** Amoriternes Bopæle vare V. for det døde Hav, hvor deres Hovedstad var **Chazazon Tamar.** Blandt disse boede Abraham ved Mamres Therebinthe. (Gen. 14, 13.) Imellem disse Stammer, der hvor det døde Hav senere opstod i en Egn som kaldes **Siddims Dal**, vare fem store og blomstrende Stæder, som kan sluttes af deres vellystige Levemaade. Disse vare: Sodom, Amarah, Admah, Zebojim og Bela. De havde hver sin særskilte Konge, som kunde stille et Antal vaabendygtige Mænd i Feldten. De havde tilforn været skatskyldige til en mægtig Monark i Østen, men havde afrystet hans Aag og stillede sig modigt imod ham. Men de bleve slagne, og kun Abraham med sine 318 drabelige Svende frelste dem fra atter at komme i Trældoms Aag. — I Egnen omkring Jebus boede endnu **Jebusiterne** og N. for dem **Chiviterne**, hvis Emir Melchisedek havde sit Sæde i Salem,*) og tillige som Stammens Hoved var Offerpræst. **Philisterne** boede ved Middelhavet og een af deres Stammefyrster Abimelech boede i **Gerar.** Imellem Philisterne og Amoriterne boede **Hethiterne.** Blandt disse havde Abraham senere opslaaet sine Telte i Nærheden af deres Hovedstad **Kirjath Arba**, og her blev Sara begravet. I denne Egn paa Bjergene D. for det

*) Salem er ikke Jerusalem. Denne heed Jebus og var Jebusiternes Hovedstad. (1 Chron. 11, 4—5.) Salem kaldes derimod Sichems Stad (Gen. 33, 18) og han var en Chiviter, ibid. 34, 2. Salem har formodentlig ligget N. f. Jebus; thi Gibeon beboedes ogsaa af Chiviter. Jos. 11, 19.

døde Hav boede ogsaa Pherisiterne, hvis Hovedstad formodentlig var Bezek S. V. for Jebus (Jud. 1, 4). Der forekomme endnu følgende Stammer: **Keniter, Kinisiter, Kadmoniter** og **Gergesiter.** Alle disse synes at være med indbefattede under Hovedbenævnelsen **Cananiter**; thi disse siges at have boet ved Havet og omkring ved Jordan, altsaa nordlig for alle de hidtil nævnte Stammer V. for Jordan, og V. for Kjæmperne og Susiterne.

Endnu paa Abrahams Tid skeete den mærkelige Naturrevolution ved hvilken Siddims Dal kom i Brand og hele den blomstrende Egn forvandledes til det med Rette saakaldte døde Hav. Denne Egn var lav og synes at have bestaaet af en tyk med Asphalt gjennemtrængt Jordskorpe, der ligesom svømmede paa underjordiskt Vand. Ved en Naturbegivenhed, rimeligviis et stærkt Tordenveir kom der Ild i de mange Asphaltgruber og nu brændte hele den frugtbare Dal sammen, saa at derved det underjordiske Vand kom frem. At her tilforn har været een af de yndigste og rigeste Egne i Landet kan blandt andet skjønnes af Loths Valg, som fortælles Gen. 13.

III. Canaan paa Mosis Tid.

Flere Stammer vare opstaaede siden Abrahams Dage og havde besat enkelte Dele af Landet, hvorved en Deel

af de gamle Navne forsvinde af Historien. Jeg vil her kun korteligen betegne deres Boepæle efter det medfølgende Kort; men i hver Stammes specielle Historie skulle deres Grændser vorde bestemte saa nøiagtigen, som de af det gamle Testamente kunne udfindes.

I den nordlige Deel af Canaan V. for Jordan boede **Chiviterne**, S. for **Sidonierne** (dog findes der ogsaa Chiviter i Egnen N. for Jebus.) Sydlig for dem, langs med Middelhavet boede **Cananiterne**; endnu sydligere **Philisterne** indtil Ægyptens Bæk. (Josv. 13, 3). I Midten af Landet boede **Amoriterne** paa begge Sider af Jordan. Dette var den største blandt Stammerne i Canaan og indbefattede flere af de mindre forhen nævnte under sig, saasom Jebusiterne, Phereziterne, Hethiterne o. fl. Sydlig for Amoriterne O. for det døde Hav boede **Moabiterne** og længere oppe mod N. ligeledes O. for Jordan og Amoriterne boede **Ammoniterne**. N. for dem var et Rige ved Navn **Basan**, hvis Indbyggere tildeels vare Amoriter, tildeels nedstammede fra Kjæmperne, Landets Urindvaanere, som vare fordrevne herhid.

De øvrige Stammer, som oftere omtales i det gamle Testamente, havde ikke saadanne faste Boepæle, men vedbleve den fra Fædrene nedarvede nomadiske Levemaade og levede deels af Handel, deels af Røverie. Saaledes boede **Edomiterne** paa Bjerget Seir, hvor de havde fortrængt Horiterne; men de havde ogsaa Boepæle ved det røde Hav. O. for dem i Ørkenen Zin streifede **Amalakiternes** Horder omkring. **Ismaeliterne** og **Midianiterne** boede mod S. og O. for Moabiternes Land, uden, som det synes, dog at have havt faste Boepæle.

Disse Stammers Forfatning paa den Tid var vel tildeels den patriarchalske; men de havde i mange Henseender dog gjort betydelige Fremskridt i Cultur. De beboede faste Stæder, idetmindste de som levede i selve Canaan. Omkring Jericho vare Mure. Jebus var ved Natur og Konst saa stærkt befæstet, at man endnu i Davids Tid, da Krigskonsten var meget forbedret, paastod at Blinde og Krøblinger kunde forsvare den. Folkene selv vare meget tilbøielige til Krig, og sloges ofte indbyrdes. Cananiterne havde Stridsvogne af Jern, eller maaskee rettere Vogne med Jernleer paa Siderne; og 70 overvundne Fyrster levede kummerligen som Trælle hos Emiren i Bezek, rimeligviis for at bære Vidne om hans knusende Vælde. Midianiternes Konger bare Purpurkaaber, som vare prydede med Perler og Guldzirater i Form af halve Maaner, ja endog deres Kameler havde Halssmykker, og Ismaeliterne bare alle, Mænd og Qvinder, Ørenringe af Guld.

Disse faa Træk, som det gamle Testamente indeholder om Cananiternes borgerlige Forhold, kunne imidlertid vise at de langtfra ikke have været blottede for Cultur, hvortil rimeligviis ogsaa deres Beliggenhed ved Middelhavet og Nærheden af de vidt bereiste Phenicier har bidraget. Det bliver stedse mærkeligt at Ebræerne kunde overvinde et, som det synes, stridbart Folk i saa foie Tid; men Grunden hertil maa nok søges deri, at de ikke have kunnet enes om Landets Forsvar. Maaskee ogsaa Josva fra Egypten har medbragt en dem fremmed Taktik, som har bidraget til deres hurtigere Overvindelse; thi at Josva især har været General, fremlyser af hans hele Historie, og efter hans Død maatte Ebræerne smukt finde sig

i, at Hedningene boede imellem dem og undertiden gjorde dem skatskyldige.

IV. Cananiternes religiøse Begreber.

Det er mærkeligt, hvorledes et Folk med en temmelig Grad af Cultur dog kunde have saa raae og usædelige Begreber om det høieste Væsen, som Cananiterne havde det. Det viser at Handelens meget priste Indflydelse paa et Folks Dannelse kun maa indskrænkes til dets borgerlige Forfatning og i det høieste bidrager til dets intellectuelle Dannelse, men sand Oplysning og Moralitet turde Handelsaanden om ikke just være i Veien for, saa dog heller aldeles ikke befordre. Ikke alene de cananitiske Stammer, som boede inde i Landet, men endog de verdensomseilende Phønicier brugte Menneskeoffringer og flere Steder i det gamle Testamente vise, at Usædelighed og Løsagtighed dreves til Gudernes Ære.

Saa ofte end den cananitiske Afgudsdyrkelse omtales i det gamle Testamente, fordi Jøderne saa tidt forfaldt til den, saa ere det dog kun faa Vink der gives til at slutte noget fuldstændigt om dens sande Beskaffenhed. De forskjellige Stammer i Canaan have havt deres forskjellige Nationalguddomme, uagtet flere af dem ogsaa kunne være blevne dyrkede hos flere Folkeslag. Phøniciernes eller de egentlige Cananiters Hovedguddom var Baal (הַבַּעַל eller בַּעַל שָׁמַיִם) Himmel- eller Soelguden. Dette sidste fremlyser deraf, at han 2 Reg. 23, 4 sættes i Forbin-

delse med Himlens Hær." Efter dette Sted (v. 5) synes han ogsaa at være dyrket i Lunde; men ved Tyrus i den gamle Stad inde paa Fastlandet havde han et Tempel. (Curt. IV, 2 confr. 2 Reg. 10, 21.) Af græske og romerske Skribenter kaldes han **den tyriske Herkules.** Til hans Dyrkelse var et talrigt Præsteskab ansat (1 Reg. 18, 22 nævnes 450 Baalspræster,) som ved Offringerne dandsede omkring Alteret, og ridsede sig med Knive og Syle indtil Blodet kom frem, naar deres Bøn ikke strax blev opfyldt (1 Reg. 18, 28). Ogsaa viste man ham sin Tilbedelse ved at kysse hans Billedstøtte (1 Reg. 19, 18). Ellers offrede man Stude til hans Ære. Phøniciernes anden Hovedguddom var Astarte Himmels-Dronningen, som især dyrkedes i Sidon. Hun kaldtes ogsaa Baaltis (Herskerinden) og Melechet (Dronningen). Hende bragte man Offringer af Kager og kostelige Libationer (Jer. 7, 18). Som Symbol paa hendes Magt afbildedes hun med et langhornet Tyrehoved. Hendes Dyrkelse synes at have været forenet med Baals, da de saa ofte nævnes sammen og i Lundene ved Baals Templer anstillede man obscøne Fester til hendes Ære, hvorfor ogsaa Romerne sammenlignede hende med Venus. Hun dyrkedes ogsaa af Philisterne og i hendes Tempel ophængte de deres spolia opima (1 Sam. 31, 10).

Foruden hende dyrkede Philisterne især Dagon, efter Sanchuniaton Agerdyrkningens Gud. Hans Templer vare i Gath (Jud. 16, 23 seq.) og i Asdod (1 Sam. 5, 4). Denne sidste stod endnu i Makkabæernes Dage og Simon Maccabæus forstyrrede den. Jeg kan ikke være enig med de Fortolkere, som ansee Dagon for den samme som A-

starte, fordi 1 Chron. 10, 10 fortælles at Sauls Rustning og Hovedskal gjemtes i Dagons Tempel; thi deels adskilles her "deres Guds Huus" og "Dagons Huus" som to forskjellige, og den første Benævnelse kan gjerne betegne den store Guddom κατ' ἐξοχην, saa denne Relation meget godt kan stemme overeens med 1 Sam. 31, 10; deels er Krønikernes Forfatter neppe saa paalidelig som Forfatteren til Samuels Bøger, og kunde gjerne have havt en falsk Relation, om man ikke vil forstaae det om to særskildte Templer.

Atergatis eller Derceto var en Fiskeguddom, der dyrkedes af Philisterne; men ogsaa af andre cananitiske Stammer. Hun havde et Tempel i Aschtharoth Karnaim. (2 Macc. 12, 26.) Lucian fortæller at hendes Billedstøtte oventil var dannet som et Fruentimmer, men nedentil som en Fisk. Hun dyrkedes især i Askalon og Philisterne ærede for hendes Skyld Fiskene meget høit og afholdt sig fra at spise dem.

Baalzebub var ogsaa en philistæisk Guddom, som dyrkedes i Ekron og der havde et Orakel. Biskop Münter antager ham for Lægekonstens Gud. Hans Ord ere følgende: "Der ægyptische u. phönicische Esmun, der Asculap den Grichen ward auch in Karthago wie in Phonicien verehrt. — — — — Dypuy behauptet nicht ohne Grund, daß Esmun der Beelzebub der Schrift ist, der in Accaron angebetet wurde u. dort sein Orakel hatte. Denn daß dieser für einen Gott der Heilkunde galt, scheint auch aus den Beschuldigungen der Juden gegen Christus Matth. 12, 24. 9, 34. Macc. 3, 22. Luc. 11, 15 hervorzugehen." Religion der Carthager p. 57. — Dette

passer ogsaa godt med det Sted, hvor han nævnes i det gamle Testamente 2 Reg. 1, 2—3; thi ogsaa der skal han spaae i Sygdomstilfælde.

Som Ammoniternes Guddom forekommer i det gamle Testamente Molech. Ogsaa Milchom nævnes som en ammonitisk Guddom, men Wiener antager den for densamme (מֹלֶךְ og מַלְכֹּם — LXX oversætter det snart ἄρχων, snart βασιλευς, snart Μολοχ.) Man bragte den Menneskeoffre især Børn. Efter Rabbinerne havde den Skikkelse som et Menneske med udstrakte Arme og et Tyrehoved. Dens Billedstøtte var af Metal og huul; i denne antændtes Ild og naar den var bleven gloende lagdes Børnene i dens Arme for at opbrændes. Imedens dette skeete, gjorde Præsterne Larm med Pauker, for at ikke Forældrene skulle høre Børnenes Skrig og røres af Medlidenhed.

Hos Moabiterne forekomme Navnene paa to Guddomme: Chamos og Baal Peor. Om den førstes Dyrkelse er intet bekjendt. Nogle antager den for en Krigsgud, andre for en Personification af Solen. Baal Peor forekommer Num. 25 som en Moabitisk Guddom, der ogsaa synes at være dyrket af Midianiterne. Til hans Ære opoffrede unge Piger ved de høitidelige Offermaaltider deres Uskyldighed.

De enkelte Stammers Historie.

V. Amoriternes Historie.

Amoriterne hidledte i Stamtavlerne rimeligviis deres Slægt fra Emori en Søn af Canaan. Hvad enten man nu vil antage disse for Personer, fra hvilke Stammerne virkeligen hidledte deres Oprindelse eller man allerede da vil forstaae det om hele Stammer, gjør intet til Sagen; saameget fremlyser sikkert, at Amoriterne ere at ansee som nogle af Canaans ældste Indvaanere. I de ældste Tider boede de vest for det døde Hav og deres Hovedsæde var Chazazon Tamar, der senere hed Engaddi. Men paa Josvæ Tid havde Stammen ved Erobringer mere udbredt sig især øst for Jordan i Gilead og indbefattede flere mindre Slægter under sig. Østen for Jordan var Arnon-Floden deres Grændse mod Syd (Num. 21, 13.) Dog havde Moabiterne et smalt Strøg langs med det døde Hav N. for Arnon i Besiddelse. Disse havde ogsaa før boet N. for Arnon op mod Chesbon; men vare fordrevne derfra af Sichon, Amoriterkongen i Chesbon, og da var Arnon bestemt som den sydlige Grændse for Amoriterne. (Num. 21, 26 seq.) Deres nordlige Grændse Ø. for Jordan var Floden Jabok; dog tilhørte Staden Rabbath, der laae S. for denne Flod, Ammoniterne. Derimod var hele Jordan Dalen paa den østlige Side forbi Genezareth Søe til Bjerget Hermon besat af Amoriterne (Josv. 12, 3). Det hele Strøg N. for Chesbon indtil Jabok Floden synes de at have frataget Ammoni-

terne, hvorom mere siden. Paa den vestlige Side af Jordan havde de ligesaa udstrakte Boepæle. **Jarmuth** og **Lachisch** vare Grændsestæder mod Vest; (Josv. 10, 5) thi Byer der ligge nær hos dem, nævnes som henhørende til andre Stammer. Langs med det døde Hav boede de lige indtil Edomiternes Grændser. Josva 13, 4 nævnes **Aphek** som deres nordligste Stad.

Alle de Folk, som beboede disse Egne hørte til Hovedstammen Amoriterne, men de indbefattede flere mindre Stammer under sig. **Jebusiterne** boede i Egnen af **Jebus** og denne var deres fornemste Stad. En Colonie af **Chiviterne** boede i **Gibeon** (Josv. 11, 19 confr. 2 Sam. 21, 2). Pheresiternes Hovedstad **Bezek** laae S. V. for Jebus. **Hethiterne** havde deres Boeliger V. for det døde Hav og deres Hovedstad var **Kirjath Arba**, der senere hed **Hebron**. Ogsaa Egnen **Basan** N. O. for Ammoniterne var beboet af Amoriter og deres Boepæle strakte sig lige til Bjerget Hermon. (Deutr. 3, 4.)

Uagtet nu alle disse Slægter henhørte til een Hovedstamme, saa havde de dog ikke nogen fælleds Regjering, men der herskede flere Konger over dem paa samme Tid, som dog synes undertiden at have staaet i et underordnet Forhold til hinanden.

Amoriterne nævnes først, da de kom i Kamp med Ebræerne, der faa Aar efter Udgangen af Egypten nærmede sig Canaans Grændser. Amoriterne brøde frem og sloge Ebræerne paa Flugten. (Deutr. 1, 44.) Det samme skeete, da Ebræerne efter 40 Aars Vandring i Ørken atter nærmede sig til disse Egne. Da samlede Kongen i Arad en Hær, drog ud imod dem og tog en

Deel til Fanger. Dog dennegang lod Moses det ikke gaae saaledes af, men forfulgte og slog ham og indtog hans Land, som blev aldeles ødelagt.*) Øst for Jordan vare to Amoriterkonger, Sichon, der regjerede i Chesbon og Og, hvis Hovedstæder vare Aschtharoth Karnaim og Edrei. Sichon var en krigersk Fyrste og havde før Moses nærmede sig til disse Egne overvundet Moabiternes Konge og frataget ham et betydeligt Stykke Land. Han herskede fra Arnon til Jabok og langs med Jordan til Cinneroth og havde der flere faste Stæder som Chesbon, Jaser o. fl. Da Moses i det 40de Aar efter Udvandringen fra Egypten endeligen fra Østen nærmede sig til Canaan, sendte han Bud til Sichon og lod ham bede om at Ebræerne maatte drage gjennem hans Land, med Løfte om at de aldeles ingen Voldsgjerninger skulle udøve og at de ville betale hvad de brugte underveis. Det lader, som om Moses, der egentlig kun attraaede Canaan vest for Jordan, gjerne havde staaet i venskabelig Forbin-

*) Num. 21, 1 seq. Her kaldes Kongen af Arad vel Cananiterkonge, en Benævnelse, der undertiden bruges i vidtløftig Forstand om alle Canaans Indvaanere, undertiden mere indskrænket om dem, der boede langs med Middelhavet, især mod Nord. (Josv. 5, 1.) Men det er den samme Stamme der omtales Deutr. 1, 44; thi Arad og Chormah er egentlig eet. Ebræerne kaldte Stedet, som før hed Arad, Chormah (Forbandelse,) og Deutr. 1, 44 kaldes Stammen Amoriter. Chormah og Arad maae forresten senere atter være blevne besatte af Amoriter som 2 særskilte Steder; thi Josva har igjen overvundet Kongen af Chormah og Kongen af Arad. Josv. 12, 14.

delse med de østlige Folkeslag; thi saa vare de en Formuur mod udvortes Erobrere. Men Sichon, der var stolt af at have overvundet Moab og som stolede paa sine faste Stæder, afslog Moses denne Bøn. Ja hån samlede endog en Armee og drog ud mod den fremrykkende Fjende til Jachzah i en øde Egn S. O. for Chesbon. Her kom det til et Slag i hvilket Ebræerne seirede og Sichon rimeligviis omkom. Moses satte sig hurtigt i Besiddelse af Hovedstaden Chesbon og udsendte derfra enkelte Skarer, som indtoge de øvrige Byer. Da nu eengang Freden med Amoriterne var brudt, saa udsendtes en Armee for ogsaa at hærje paa Amoriterne i Basan. Kongen Og, der var af Kjæmpeætten og sædvanligt boede i Aschtharoth, samlede sine Tropper og drog Ebræerne imøde til Edrei. Men han maatte, uagtet sin Kjæmpenatur friste Sichons Skjæbne. Han blev slagen og selv saaret i Slaget flygtede formodentlig til Rabbath Ammon og døde der; thi der gjæmtes endnu længe efter hans Seng, Κλινη, der og kan betyde det, vi nu ville kalde hans Liigkiste.

Saaledes vare altsaa Amoriterne øst for Jordan overvundne og Landet blev besat af Ruben, Gad og den halve Mannasse Stamme. Havde nu de øvrige Amoriter vest for Jordan troeligen holdt sammen, saa skulde det være blevet vanskeligt nok for Ebræerne at trænge ind i Landet. Men der var ikke at tænke paa Enighed, enhver søgte sin Frelse der, hvor han troede at finde den uden Hensyn til Andre eller til Almeenvel, og da endeligen nogle samlede sig, saa var Strømmen bleven

for rivende, den skyllede over sine Bredder og tog Alt bort med sig, hvad der mødte den.

Truende laae Josva efter sin Seir paa den østre Side af Jordan og syntes at vente paa et nyt Angreb af Amoriterne. Men Frygt og Skræk havde betaget dem; thi den mægtige og stolte Sichon var falden. Endelig blev Josva kjed af at vente; paa et Sted i Jordan, hvor Floden ikke var dyb satte han over og rykkede hurtigt frem mod det velbefæstede Jericho. Dette var Nøglen til Amoriterlandet og det maatte derfore være Josva vigtigt at bemægtige sig den. Og dette lykkedes ham ved en god udtænkt Krigslist. Han lod i 6 Dage ad Rad hele Armeen drage taus omkring Byen. Indbyggerne ansaae det for en overtroisk Ceremonie eller for Frygt og vare ganske sikkre. De have vist nok efter Tidens Skik ikke glemt at tilraabe den tause Hær bidende Spotteglosler over deres ukrigerske Fremgangsmaade. Nu havde Josva opnaaet hvad han vilde, Indbyggerne vare trygge og holdt ikke deres Poster besatte. Da han altsaa endeligen paa den syvende Dag lod Krigsluren gjalde og hele Hæren pludseligen gjorde et Anfald paa Befæstningen, fandt de denne saa slet forsvaret, at de uden stor Umage stormede og indtoge Byen, hvis Indbyggere bleve nedsablede og Byen med Murene blev aldeles sløifet.

Denne Seir gjorde Israeliterne stolte. De ansaae sig nu for uovervindelige da de havde indtaget saa store Stæder og overvundet saa mægtige Herskere. Dog Hovmod gaaer for Fald. N. V. for Jericho laae en Bye ved Navn Ai. Paa denne skulde det nu nærmest gaae løs. Josva udsendte Speidere; men disse, der sværmede

i glade Seiersdrømme gave sig ikke Tid og Roelighed til nøie at eftersee Tingene; men berettede tilbage at Byen var ubetydelig og kunde indtages med et par tusinde Mand. Den kloge og besindige Josva lod sig den Gang bedaare og Expeditionen marscherer ud. Men see! pludseligen bryde Ais Indvaanere frem i Stormskridt og kaste med liden Umage den svage Trop tilbage. Jo mere uventet dette Overfald kommer Ebræerne, i des større Uorden geraade de og Flugten er snart almindelig. Soldaterne fra Ai opløfte Frydeskrig og forfølge de Flygtende et langt Stykke af Veien. Saa var da den stolte Fiende overvundet og maatte trække sig tilbage med stort Tab.*) Dog deres Glæde varede kun kort; thi Josva var dem overlegen om ikke i Magt, saa i List. Han drog med hele Hæren mod Ai; men sendte 5000 Mand om Natten hen for at lægge sig i Baghold i Nærheden af Byen og bød dem være opmærksomme paa hans Bevægelser og de Tegn han monne give dem. Derpaa marscherer han løs paa Byen. Ved en forstilt Flugt lokker han Indvaanerne til at gjøre Udfald og drager dem derved langt bort fra Staden. Pludseligt vender han sig og planter sit Banner. Dette var Tegnet for den Deel af Hæren, som laae i Baghold. De brøde frem og tændte Ild paa Byen medens Josva samlede sine Skarer og beredte sig

*) Angivelsen at der kun faldt 36 Mand af Ebræerne (Josv. 7, 5;) turde nok være et Pendant til Cæsars: pauci nostrum ceciderunt naar han fik dygtig Hug; thi ellers er det uforklarligt, hvorledes en Krigsmand som Josva kan tee sig saa quindagtigt, fordi en Division af Armeen har en uheldig Affaire.

til Kamp. Da nu Amoriterne trængtes haardt af ham og saae deres Bye i Luer, saa tabte de Modet og vendte sig til Flugt. Men denne var dem afskaaret ved de fra Byen fremtrængende Fjender, og de bleve derfore for største Delen nedsablede, deres Bye blev plyndret og brændt og Kongen dræbt og hængt op i et Træ.

Denne Seir vakte ganske modsatte Beslutninger hos de forskjellige Amoriterhøvdinger. Nogle forbandt sig, skjøndt for sildigt, til fælleds Forsvar mod den frygtelige Fjende, andre derimod søgte at indgaae Forbund med Ebræerne for at undgaae deres knusende Arm. Blandt andet benyttede Indbyggerne af Gibeon sig af en snildt udtænkt List for at komme i Forbund med Josva. De udsendte Folk, som kom til Ebræernes Leir med forslidte og sønderrevne Skoe, hullede Klæder og muggent Brød og foregave at være komne fra et langtbortliggende Land for frivilligt at underkaste sig. Josva yttrede vel Mistanke, men Gesandterne vidste at fremstille deres Sag saa troeværdig at endelig Josva med alle Folkets Ældste indgik Forbund med dem og edeligen forsikkrede dem Fred. Dog Bedrageriet blev snart opdaget; thi faa Dage efter kom Armeen allerede til deres Stæder: Gibeon, Chephira, Beeroth og Kirjathjearim. Josva blev harmfuld, dog for sin Eeds Skyld lod han dem i Live, men gjorde dem til Trælle, som maatte gjøre Opvartning ved Ebræernes Gudstjeneste.

Medens Gibeoniterne saaledes beredte sig en skammelig Tilværelse foretrak de mod S. boende Amoriterfyrster, at seire eller døe paa Ærens Seng. Kongen i Jebus, Adonizedek, sendte Bud til nogle omliggende Fyrster,

der maaskee have staaet i et Slags underordnet Forhold til ham, og bød dem samle deres Skarer til fælleds Forsvar. Der kom ogsaa virkelig en anseelig Hær sammen, som Kongerne personligen anførte. Foruden Adonizedek stillede følgende sig i Feldten: Hoham Kongen i Chebron, Piram Kongen i Jarmuth, Japhia Kongen i Lachisch og Debir Kongen i Eglon. Dog afholdt en hemmelig Frygt dem fra at give sig umiddelbar i Kast med den altfortærende Fjende. De henvendte derfore nærmest deres Vaaben mod Gibeoniterne, hvilke de betragtede som Landsforrædere, indsluttede Byen og afskare den Tilførsel. Men Gibeoniterne fik Leilighed til at sende Bud til Josva i Leiren ved Gilgal og melde ham det Forefaldne. Med sin sædvanlige Snildhed bryder han strax op for at Fjenden ikke skulde faae Nys om noget og efter en forceret Marsch hele Natten igjennem stormer han den følgende Morgen Leiren for Gibeon. Amoriterkongerne opstillede vel deres Hær; men deels vare de forskrækkede ved det pludselige Overfald, deels stred Naturen imod dem, idet et pludseligt opkommet rædsomt Hagelveir bragte dem i Uorden, kort de bleve slagne og de 5 Konger maatte søge deres Redning i Flugten og skjulte sig i en Hule ved Makeda. Saasnart Josva erfarede dette, lod han en stor Steen vælte for Aabningen, saalænge han endnu forfulgte de flygtende Fjender; men da disse efter stort Tab atter havde indsluttet sig i Fæstningerne lod han Kongerne hente frem af Hulen og lod dem hænge alle fem.

Dette sidste Slag gjorde Josva i kort Tid til Herre over hele Amoriterlandet; thi nu kunde næsten ingen

Stad mere modstaae ham. Jebus blev ikke indtaget da den var saa ypperlig befæstet; den vigtige Stad Hebron (Kirjath Arba) S. V. for Jebus blev ligeledes først indtaget efter Josvas Død. Ogsaa Kongen i Bezek S. V. for Jebus modstod Josva. Men efter dennes Død maatte han friste Skjæbnens Afvexling. Han blev slagen og fangen og den Behandling han leed af Ebræerne viser de Tiders Grusomhed i Krigen. De afhug hans Tommelfingre og store Tæer, men det var ikke mere end han efter egen Tilstaaelse havde gjort ved 70 andre Stammefyrster, som han før havde overvundet. Han døde kort derpaa i Jebus, hvorhen han var bleven bragt. Denne var nemlig omtrent paa samme Tid bleven stormet og tildeels afbrændt; men Indvaanerne havde dog ikke ladet sig fordrive, men synes kun at have tilladt Ebræerne at boesætte sig iblandt dem.

Først flere hundrede Aar efter (omtrent 1052 f. Chr.) lykkedes det David efter en haard Kamp gandske at indtage Jebus. Indvaanerne spottede i Førstningen over ham og stolede saa sikkert paa deres Klippemure, at de lode David sige: at Halte og Blinde behøvede blot at forsvare dem for at drive ham tilbage. David gjorde den siden til sin Residents og forandrede dens Navn til Jerusalem.

En Stamme af Amoriterne, **Gibeoniterne**, nævnes noget tidligere ved en Leilighed, som afgiver et Bidrag til den Tids Culturhistorie. I en Raptus af Iver for Jehova havde nemlig Saul angrebet Gibeoniterne og fordrevet Indvaanerne af Beeroth, een af Gibeoniternes fire Stæder, ved hvilken Leilighed rimeligviis ogsaa en Deel

ere blevne dræbte. (2 Sam. 21, 1 seq. confr. 4, 3.) Folk havde dengang en ømmere Samvittighed end i vore Dage; thi denne Gjerning ansaaes for Synd, fordi Josva edeligen havde forsikkret Gibeoniterne deres Liv. Længe efter under Davids Regjering indfalder en treaarig Misvæxt. Dette maatte være Straf fra Jehova og Propheten, som adspørges, finder, besynderligt nok, Aarsagen ikke hos David eller hans Synder; men deri at Saul dengang havde dræbt Gibeoniterne. Disse adspørges derfore hvad Godtgjørelse de ville have? Efter Orientalens Tænkemaade ville de ikke have Penge, men Blodhevn, og fem af Sauls Familie udleveres dem virkeligen, hvilke de da og paa eengang dræbte og derpaa ophængte efter den Tids almindelige Skik.

Under Salomons lykkelige Regjering bleve de forskjellige Amoriter-Stammer alle gjorte skatskyldige og efter den Tid forekomme de ikke mere i det gamle Testamentes Historie.

VI. Ammoniternes Historie.

Disse hidledte deres Slægt fra Loth. Deres Stammefader Ben Ammi var en Søn af Loths yngste Datter. Deres Land er i det gamle Testamente ikke saa bestemt betegnet som de fleste af de øvrige Stammers, dog lader det af enkelte Data sig omtrent bestemme. Da Josva

indtog Landet var Jabok Floden deres Grændse mod Syd, (Num. 21, 24) dog beboede de længere mod Øst ogsaa Landstrækningen S. for Jabok; thi der laae deres Hovedstad Rabbath Ammon, saaledes kaldet for at skjelne den fra Rabbath Moab. Deres Grændse mod Vest naaede ikke til Jordan; thi Amoriterne besadde Jordans Eng lige til Cinneroth. Mod N. og Ø. omgaves de ligeledes af Amoriterne. Tidligere have de havt mere udstrakte Boepæle og beboet Landet Basan og tillige Landskabet S. for Jabok, saa at maaskee Ammoniter og Moabiter i de ældste Tider vare Naboer før Amoriternes Udvidelsesplaner førte dem over Jordan, og bragte Sichon til at oprette et Rige af Lande, han havde frataget begge Stammer. Moses havde nemlig forbudet Ebræerne at erobre noget fra Ammoniterne og Moabiterne, da disse vare dem saa nær beslægtede, som nedstammende fra Loth, Abrahams Brodersøn (Deutr. 2, 19.) Alligevel faaer Gads Stamme ved Delingen af selve Moses Ammoniternes halve Land (Josv. 13, 25.) Dette maae altsaa af Andre være Ammoniterne frataget og da Sichon har erobret noget fra Moab (Num. 21, 26), saa har han rimeligviis ogsaa udbredt sit Herredømme mod Nord. Tilmed sees (Jud. 11, 13) at Ammoniterkongen reclamerer et Land, som Israel havde frataget dem. I Dommernes Periode indbefattede Ammoniterlandet 20 Stæder (Jud. 11, 33.) Paa Makkabæernes Tid boede Ammoniterne ogsaa sydlig for Jabok Floden, saaledes at Jazer hørte til deres Stæder. Der blev nemlig af Judas indtaget i Krigen mod dem, og deres betydelige Stridskræfter paa den Tid lade sig heller ikke vel forsvare, naar de ei

havde mere end det lille Stykke de beboede paa Moses Tid. Før Ammoniterne bosatte sig i disse Egne boede der et Kjæmpefolk Zamzumim, som bleve fordrevne af dem og rimeligviis trængt ud i Ørken.

Som en Følge af Moses Anordning forbleve Ammoniterne roelige i deres daværende Besiddelser, da Moses og Josva fortrængte Amoriterne og brøde over Jordan ind i Canaan. Ammoniterne have sikkert befundet sig ret vel ved dette fredelige Forhold og de vedligeholdt det ogsaa, saalænge Josva levede. Men da efter hans Død Ebræerne vare uden egentlig Regent og forfaldt til Afguderie og Laster, der svækkede deres Kraft, saa svandt ogsaa lidt efter lidt Frygten hos de nærboende Folkeslag og Ammoniterne lode sig af Moabiternes Konge Eglon forlede til et Feldttog imod Ebræerne. De brøde over Jordan og indtoge Jericho. Dog synes de her kun at have været med som Subsidier; thi de forekomme ikke mere ved denne Leilighed. Derimod angrebe de et par hundre Aar senere selv Eberæerne og indtoge hele Gilead. Ja de droge endog over Jordan, plyndrede i Benjamin, Juda og Ephraims Stammer, satte sig fast i Landet og herskede saaledes over det i 18 Aar ved idelige Streiftog, som Ebræerne ikke kunde forhindre. Omsider samledes de for ganske at undertvinge Landet og gjøre sig Indbyggerne skatskyldige. I denne Nød henvendte Gileaditerne sig til Jephtha, en Landsmand af dem, som paa den Tid var Hovedsmand for en omstreifende røverisk Horde i det øde Arabien og hvis Ry, som tapper Hærfører var gjenlydt vidt og bredt. Han kommer og lader Ammoniter-Kongen spørge: med hvad Ret han hærjede paa Landet.

Denne beraaber sig paa at Landet Gilead fra gammel Tid havde tilhørt Ammoniterne; men Jephta beviser ham i en lang Deduction at Ebræerne havde erobret det fra Amoriterne. Dette ændsede imidlertid Ammoniter-Kongen ikke, men samlede sine Skarer og mødte Jephta ved Aroer; men blev totaliter slagen og maatte søge sin Redning i Flugten. Dette Slag tilintetgjorde aldeles Ammoniternes Herredømme over Ebræerne.

Nu forholdt de sig rolige indtil Samuels gamle Dage; thi i hans Mandoms Kraft vovede de ei at foretage noget mod Ebræerne. Men da Samuel havde indsat sine vanartede Sønner til Underdømmere, gik Alting op og ned i Landet og enhver søgte sin Ret, som han bedst kunde. Denne anarchiske Forfatning maatte vække Naboerne til at føre sig den til Nytte. Ammoniterne havde paa den Tid en Konge ved Navn Nachasch en krigersk og stolt Mand. Han vilde benytte sig af Ebræernes usle Forfatning drog ud og beleirede Jabesch, en Stad der laae paa Grændsen af Ammoniterlandet*) (1099 f. Chr.) Dette uventede Overfald bevægede Ebræerne, der længe havde været utilfredse med Samuels Sønner,

*) Jeg kan ikke troe at den har ligget der, hvor Kisbens Kort har den; men den maa have ligget nærmere inde ved Jordan N. for Jabok; thi dette Strøg havde Ebræerne erovbret som en Deel af Amoriterlandet (Josv. 12, 3) 1 Sam. 31, 11, 12 fortælles at Indbyggerne i Jabesch i een Nat begave sig fra Jabesch til Bethschean for at hente Sauls Legeme, hvoraf ogsaa kan sluttes, at den maa have ligget nærmere ved Jordan og maaskee mere nordlig end hos Kisben.

at forlange en Konge, som stedse kunde forsvare dem i Krigstiden og ved sin større Anseelse bringe en mægtigere Armee i Feldten. (1 Sam. 12, 12.) Samuel modsatte sig vel, men Folket vilde ikke give efter og han maatte give dem en Konge. Valget faldt paa Saul en anseelig og tappet Mand af Benjamins Stamme. Imedens alt dette gik for sig havde Nachasch ligget for Jabesch, som hidtil tappert havde forsvaret sig, men nu endelig, rimeligviis af Mangel paa Proviant, saae sig nødt til at capitulere. De sendte derfore Bud til Nachasch og lovede at overgive Fæstningen, imod Sikkerhed for deres Liv og Eiendomme. Men den stolte Fiende, der troede nu at være sit Maal nær, haanede dem, og lod dem svare, at Capitulationen skulde blive antaget imod at han vilde udstikke det høire Øie paa hele Besætningen til Spot og Spee for hele Ebræerfolket, der ikke havde vovet at bringe dem Hjelp. Dette sidste Vink bevægede Indvaanere i Jabesch til den Bøn, om de maatte sende Bud til deres Brødre for at forlange Hjelp, og den stolte Fiende tillod det for at haane dem, da han ikke ventede noget Mod hos Ebræerne. Hvis der inden 7 Dage ingen Undsætning kom, saa vilde de Beleirede overgive sig paa Naade og Unaade. De Udsendte fra Jabesch kom til Gibea, hvor Saul dengang opholdt sig, og skildrede ham deres Landsmænds sorgelige Forfatning. Saul blev harmfuld, opbød strax en betydelig Hær og ilede over Jordan. Og saa stor var Ammoniter-Kongens Stolthed og Sikkerhed, at han ikke engang havde udstillet Forposter. Han blev derfor ogsaa overfalden saa pludseligen fra tre Sider, at han ikke formaaede at gjøre Modstand, men blev aldeles sla-

gen og maatte med stort Tab flygte hjem i sit Land, hvorhen Saul ikke forfulgte ham.

Fra denne Tid af forholdt han sig roligt indtil sin Død; men han glemte ikke Saul det Nederlag, som han havde tilføiet ham. Da derfor David forfulgtes af Saul og de paa en Maade ordentlig laae til Feldts imod hinanden, aabnede Nachasch ham et Fristed hos sig og beviste ham meget Venskab, hvilket endog vedblev efter at David var bleven Konge (1059 f. Chr.)

En Deel Aar efter Davids Thronbestigelse døde Nachasch og hans Søn Chanon blev Konge i hans Sted. David ønskede at fortsætte det venskabelige Forhold med Sønnen, og sendte derfor et Gesandtskab hen til ham, for at bevidne ham hans, Davids, Deeltagelse i hans Sorg. Men Ammoniterfyrsterne fremstillede dette for den unge Konge, som om David havde udsendt disse Folk blot for at speide i Ammoniter-Landet. De overtalede ham endog til at sende dem tilbage paa en Maade, der var høist beskjæmmende baade for dem selv og deres Konge. Han lod nemlig afrage dem Halvparten af Skjæget (omtrent den største Beskjæmmelse, der kan overgaae en Orientaler,) og Halvparten af deres Klæder skjære af dem, og i denne Forfatning sendte han dem tilbage. David blev naturligviis yderst opbragt over denne Haan, som var tilføiet ham, og besluttede alvorligt at hævne den. Ammoniterne derimod søgte at styrke sig ved et Forbund med Syrerne, deres nordlige Naboer. Disse sendte ogsaa virkeligen betydelige Subsidier og nu udgjorde den forenede Hær en saa anseelig Magt, at Davids Feldtherre, den tappre og modige Joab, ansaae Udfaldet for tvilsomt,

uagtet vistnok Davids Hær ikke har været liden. Joab trængte imidlertid over Jordan og nærmede sig Rabbath Ammon. Nu droge de forenede Hære ud af Staden og opstillede sig i nogen Afstand fra hinanden saaledes, at den ene kunde ved en hurtig Evolution falde Fjenderne i Ryggen. Joab mærkede denne deres Hensigt og overdrog derfore en Deel af Hæren til sin Broders, Abischais, Commando, med den Ordre, at angribe Ammoniterne. Selv anførte han Kjærnen af Armeen mod Syrerne, der nok have været anseete for den mægtigste Deel af Forbundshæren. Derpaa gaves Tegn til Angreb. Striden var haard; men endelig seirede dog Joabs Feldtherretalent og hans veldisciplineerte Tropper, og da Ammoniterne saae Syrerne blive tilbagetrængte, saa holdt de heller ikke Stand; men kastede sig i største Hast paa Flugten og indesluttede sig i deres faste Hovedstad.

Derpaa drog Joab hjem til Jerusalem. Men Syrerkongen kunde ikke saaledes forvinde det Tab han havde lidt. Han sammenbragte store Stridskræfter endog fra hiin Side Euphrat, og endnu samme Aar laae en velrustet og modig Hær under Anførsel af den Syriske General Schabach paa Ebræernes Grændser. Da drog David selv ud med sine øvede Skarer og stillede sig ligeover for den stolte Fjende. Slagets Udfald var som forrige Gang, David vandt en afgjørende Seir, Feldtherren Schabach og en stor Deel af Hæren blive paa Pladsen og Syrerne saae sig nødsagede til at bede om Fred.

Men endnu var hiin Gesandternes Forhaanelse ei afvasket. Saasnart altsaa Aarstiden i det følgende Foraar tillod det, drog Joab med en Armee over Jordan for at

indtage Rabbath Ammon og gjøre Ende paa Ammoniternes Rige. Han fandt kun liden Modstand paa Marschen dertil; thi Modet var falden paa Ammoniterne siden Syrernes Undertvingelse. Alligevel modstod Staden en Tidlang ved dens naturlige faste Beliggenhed og Indvaanernes fortvivlede Mod; men lidt efter lidt lykkedes det dog Joab at indtage den nederste Deel af Staden, som laae nærmest ved Floden Serka, en Arm af Jabok, og i hvilken Kongeborgen laae; den øvre Deel af Staden derimod kunde han ikke indtage. Da kom David selv med en Deel udsøgte Tropper ham til Hjelp. De stormede Fæstningen og den maatte endeligen trods dens tappre Modstand overgive sig. Staden blev plyndret og uhyre Bytte sammenbragt. Den unge Konge blev fanget og nød en skaansom Behandling i Betragtning af hans Ungdom og Davids gode Forstaaelse med hans Fader; men hans Krone blev ham aftaget og David paasatte sig selv den. Ikke saa let slap de øvrige Indvaanere i Byen, de bleve behandlede paa det grusomste og mange af de Fornemme henrettede under heftige Piinsler, hvorpaa David med Hæren drog hjem til Jerusalem.

Saaledes havde altsaa Ammoniterfolket mistet sin Selvstændighed og maatte være Ebræerne underdanig, saalænge David og Salomon levede og kraftigen haandhævede Herredømmet baade indenrigs og paa Grændserne; men da Riget deeltes og dets Magt forfaldt, saa reiste Oprørsaanden atter sit Hoved blandt de undertrykte Stammer og naar Leilighed gaves afrystede de det forhadte Aag. Under Josaphats Regjering i Juda (914—890 f. Chr.) brød saaledes en Sværm af Ammoniter, Moabiter og

Edomiter fra Syd ind i Juda Rige, udbredte ved Plyndringer Skræk og Forfærdelse overalt og leirede sig ved Chazazon Tamar eller Engaddi paa den vestlige Bredde af det døde Hav. Dog Josaphat drog dem med Forsigtighed imøde og et vel anbragt Baghold anrettede saadan Forvirring iblandt den udisciplinerede Hob, at de indbyrdes vendte Vaabnene mod hinanden og selv bidroge til deres Ødelæggelse. Under Juda Konges Azarjahs (eller, som han ogsaa kaldes Usijas) Regjering (810—759 f. Chr.) kom Ammoniterne frivilligen og underkastede sig af Agtelse for denne tappre og retskafne Konge. Men da han var død valgte de sig atter en Konge eller een af Stammefyrsterne har tiltaget sig Herredømmet. Men Jotham (f. Chr. 759—743) var ikke mindre kraftig end hans Fader Azarjah, han drog ud mod Ammoniterne, overvandt dem og paalagde dem en meget betydelig Tribut, som de betalte i flere Aar ad Rad.

Under de senere Juda Konger, som ofte verlede og havde nok at bestille indenrigs, synes Ammoniterne atter at have løsrevet sig og bestaaet som et selvstændigt Folk. Ja de have endog, efterat Israel var bortført til Assyrien, bemægtiget sig de derved for Indbyggerne blottede Egne Ø. for Jordan, hvor Gads Stamme havde boet (Jer. **49, 1**) saa at de atter ere blevne Naboer til Moabiterne, der ligeledes havde benyttet sig af Deportationen til at udvide sig. Da Jøderne efter Exilet under Nehemias (444 f. Chr.) opbyggede Jerusalems Mure gjorde Ammoniterne og blandt dem især een, som kaldes Tjeneren eller Trællen Tobias, sig al optænkelig Umage for at

forhindre Joderne i dette Værk; men de bleve ved Nehemiæ kloge Forsvar nødte til at opgive deres Hensigt.

Fra denne Tid af og indtil Makkabæernes Dage, i et Tidsrum af næsten 300 Aar, forlader det gamle Testamentes Historie os. Men i Makkabæernes Bøger see vi atter Ammoniterne som en særskilt mægtig Folkestamme, uagtet de rimeligviis, ligesom alle de øvrige, dengang har staaet under Syrernes Overherredømme; thi de optræde som Jødernes Fjender. Efter at nemlig den tappre Judas Makkabæus havde slaaet Syrerne i flere Slag, indtaget og befæstet Jerusalem, saa tænkte han paa at sikkre sig ved at bekrige og om muligt at overvinde de omkring boende hedenske Folkeslag, som næsten altid gjorde fælleds Sag med Jødernes Fjender. Ammoniterne havde paa den Tid en tapper og krigserfaren Feldtherre Timotheus, og hans Armee var vel rustet. Judas drog over Jordan og indlod sig i flere Fægtninger med ham, i hvilke han, Judas, gik af med Seiren og tilsidst stormede og indtog Jaser, der synes at have været en velbefæstet Stad. Men da Judas var draget bort igjen, rustede Timotheus sig paa nye, og da der paa samme Tid skeete Indfald i Galilæa, saae Judas sig nødt til at dele sin Hær. Selv drog han mod Timotheus over Jordan, indtog en fiendtlig Bye Bosor (Bezer) og ilede derfra for at undsætte Dathema, hvor en stor Deel Jøder havde forskandset sig, og beleirededes af Timotheus. Denne havde just dengang begyndt en Generalstorm paa Byen, og var maaskee herved alt for beskjæftiget til at mærke at Judas nærmede sig. Da denne derfor pludseligen brød frem fra tre forskjellige Punkter og lod blæse Krigsluren af alle

Kræfter, blev den stormende Hær bragt i største Uorden; de maatte vende sig paa Flugten og 8000 Mand bleve paa Pladsen.

Timotheus var imidlertid endnu ikke modløs; han bragte atter en Hær sammen og leirede sig ved Raphon, maaskee Ammoniternes fordums Hovedstad Rabbath Ammon, saaledes at han havde en Flod foran sig. Over denne troede han ikke at Judas vilde vove sig; men han tog feil i sin Beregning, Judas satte dristig over Floden og fordrev Fjenden af sin faste Stilling. Timotheus trak sig Nord paa og indsluttede sig i Basans gamle Kongestad Aschtharoth Karnaim, hvor han med Resten af sin Armee især søgte Beskyttelse i et formodentlig befæstet Tempel. Dog Judas forfulgte ham, indtog Karnaim og satte Ild paa Templet, ved hvilken Leilighed Timotheus synes at være omkommen.*)

VII. Moabiternes Historie.

Moabiterne nedstammede ligesom Ammoniterne fra Loth. Deres Stammefader Moab var en Søn af Loths

*) Forfatteren af 2 Maccab. lader ham vel 12, 25 slippe løs ved denne Leilighed, skjøndt han allerede eengang tilforn har slaaet ham ihjel, 10, 37; hvis det ellers, som det synes, er den samme. Men Forfatteren af 2 Maccab. fortjener heller kun liden Tillid i hans Relationer. I 1 Maccab. forekommer Timotheus ikke efter 5, 44.

ældste Datter og Stammen havde opslaaet sine Boepæle Østen for det døde Hav paa Bjergkjeden Abarim. Paa Moses Tid var Floden **Arnon** deres nordlige Grændse; men tilforn havde de været boesat ogsaa Norden for denne Flod indtil N. for Chesbon; (Num. **21, 26. 30.**) men vare fordrevne derfra da Amoriterkongen Sichon brød over Jordan og oprettede et Rige af de Lande han havde frataget Ammoniter og Moabiter. Dog ogsaa efter at have mistet dette Land, besad de et smalt Strøg mod N. langs med det døde Hav og Jordan, saaledes at Ebræerne endnu vare i Moabiternes Land, da de Østen for Jordan havde leiret sig lige over for Jericho. (Num. **22, 1. 35, 1.**) Dette Strøg ved Jordan kaldtes **Sittim** (Josv. **2, 1**). Bjergkjeden Pisga og een af dens Spidser, Nebo, der hvor Moses døde, laae og i Moabiternes Land. Mod Ø. S. grændsede de til Ørken og derfore ere Grændsepunkterne ikke nøiere angivne. Før Moabiterne her valgte deres Sæde, beboedes Landet af et Kjæmpefolk, som kaldtes **Emim.** De vigtigste Stæder vare **Ar Moab** eller **Rabbath Moab**, **Charak Moba** og **Beth Peor**, hvor Guddommen Baal Peor især dyrkedes.

Moses havde budet at Moabiterne ikke maatte fornærmes af Ebræerne, som et Folk, der var dem nær beslægtet, og et fredeligt Forhold var ogsaa i Begyndelsen vedligeholdt imellem dem. Ebræerne vare dragne tildeels igjennem, tildeels udenom Moabiternes Land, uden at der paa nogen af Siderne var øvet Fjendtligheder. Men da Ammoniternes Konger Sichon og Og vare overvundne, saa opstod der Frygt, at denne rivende Strøm tilsidst ogsaa kunde fortære Moabiterne. Deres Konge **Balak** søgte

derfor at skade dem. Han vovede vel ikke aabenbart at angribe dem; men efter de Tiders overtroiske Skik sendte han Bud efter en vidtberømt Spaamand Bileam, som skulde komme og høitideligen lyse Forbandelse over de frygtelige Fjender; en Skik hvortil en Pendant tidt findes hos Romerne, der høitideligen indbøde de beleirede Stæders Guder til at komme ud i den romerske Leir, og derved at overgive Fjenderne til Fordærvelse. Moabiterne maae paa den Tid have været forbundne med Midianiterne, eller de maaskee først have indgaaet Alliance med dem til deres Kamp mod Ebræerne. (Num. **22, 4. 25, 6. 17. 18.**) Bileam gjorde sig i Begyndelsen kostbar, som de fleste af saadanne Gjøglere; men endeligen lod han sig bevæge ved store Løfter og kom. Man seer af hele Fortællingen, at denne Bileam har været en meget snild Mand; thi aldrig saasnart havde han seet Ebræernes Mængde og Vaabendygtighed, før han strax indseer, at de vilde gaae af med Seiren hvor de brøde frem; og da han desuden nok har vidst Beskeed om den mægtige Sichons Overvindelse, saa maatte han strax indsee, at Balak her med Magt Intet kunde udrette. Han forestillede altsaa Moabiterkongen Umueligheden af at vinde mod en saa vel udrustet Hær, og skildrer saa begeistret deres Vaabendygtighed og Magt, at Balak fortrydeligt udraaber: Jeg har ladet dig hente for at forbande dem, og din Tale om dem ligner mere en Velsignelse. Men desuagtet vedblev Bileam at skildre dem som uovervindelige i Kampen; men raadede Balak at forlede dem til at deeltage i Moabiternes Afgudsdyrkelse, (Num. **31, 16.**) hvorved der vilde opkomme Uenighed imellem dem indbyrdes,

og dette vilde skade dem mere end Fjendernes Sværd. Dette listige Raad fulgtes. Ebræerne bleve indbudne til et høitideligt Offermaaltid, og saa sandseligt var Folket, at de paa Øieblikket deeltoge heri og ret af Hjertet gjorde sig tilgode. Men nu kom Moses i retfærdig Harme, og alle de Fornemste i Leiren vare paa hans Side. Ebræerne bleve med Magt drevne fra Hedningerne og mange omkom ved denne Leilighed. Det synes som om Moabiterne ikke nærmest have været indviklet i denne hele Affaire; thi Krigen førtes derpaa blot mod Midianiterne. Moses udsendte nemlig en Hær mod Midianiterne for at hævne den Skade, som af dem var tilføiet Folket, og denne slog dem ogsaa virkeligen, dræbte alle vaabendygtige Mænd, de kunde faae fat paa, og bortslæbte umaadeligt Bytte af Quæg og Trælle. Bileam, som ved sit Raad var Aarsag i den hele Krig, blev ogsaa dræbt ved samme Leilighed. (Num. **31**, 8.)

Nu forholdt Moabiterne sig roelige, saa længe Josva styrede Folket. Men ikke meget længe efter hans Død herskede over Moab en krigersk Konge **Eglon**, der benyttede sig af Ebræernes Svaghed og anarchiske Forfatning. Han forbandt sig med Ammoniterne og Amalakiterne, fik Hjelpetropper af dem og brød ind over Jordan. Jericho, der endnu som fordum var Nøglen til Palæstina, blev indtaget, og Eglon valgte den til sin Residents, medens hans Hær nødte de omkringboende Stammer til at betale Tribut. I 18 Aar maatte Ebræerne saaledes bære dette skammelige Aag, uden at nogen vovede at modstaae Moabiterkongen. Da fremstod endeligen en Mand ved Navn Ehud, som fortrød paa at hans Folk skulde be-

tale den Tribut. Han paatog sig at bringe den til Jericho, og da han havde afleveret den og sendt sine Ledsagere hjem igjen, gik han med et Sværd skjult under sin Kappe ind til Moabiterkongen og under Skin af, at han havde et Orakel at meddele ham, fik han alle Vidner bort. Ja Kongen gik endog ind i et eenligt Værelse med ham, for at høre hans Anliggende. Da fremdrog Ehud sit Sværd og gjennemborede Kongen med en saadan Magt, at Hæftet gik med ind i Legemet, hvorpaa han skyndte sig bort med saadan Hast, at han lod Sværdet sidde i Kongens Bug, ilede til sine Landsmænd og opfordrede dem til at kjæmpe for deres Frihed. Klogeligen besatte nu Ebræerne Færgestedet over Jordan, og derpaa ødelagdes den største Deel af de Moabiter, som fandtes paa den vestlige Side af denne Flod.

I Feiden mellem Saul og David, da den sidste var landflygtig, havde han samlet en lille Hær af Slægtninge og Venner omkring sig og fandt med dem Sikkerhed i Moabiternes Land. Han bevægede endog den daværende Konge i Moab til at modtage og beskytte hans Forældre, saalænge David saaledes maatte streife omkring for at frelse Livet. Men dette venskabelige Forhold vedblev ikke efter at David var blevet Ebræerkonge; han bekrigede og overvandt Moabiterne. De maae have fornærmet ham haardeligen; thi han behandlede deres Fanger med megen Haardhed, og hele Landet blev indlemmet i Davids Rige.

Dette underordnede Forhold vedblev under Salomons Regjering (1019—975 f. Chr.); men efter Rigets Deling under Rehabeam afkastede Moabiterne saavelsom de øvrige undertvungne Folkeslag det forhadte Aag. Under

Josaphats Regjering i Juda Rige brød en Sværm Moabiter tilligemed Ammoniterne ind i Riget; men blev snart fordrevne, som ovenfor i Ammoniternes Historie er fortalt. Kort derpaa bleve Moabiterne undertvungne af Israels Konge Achab (918—897 f. Chr.) (2 Reg. 3, 4 seq.) og deres Konge Mescha blev nødt til at give en Tribut, som bestod i Uld af hans betydelige Faarehjorde. Men efter Achabs Død løsrev Mescha sig og sendte ingen Tribut. Achabs Søn, Achazjah, der blev Faderens Eftermand, regjerede kun i 2 Aar og kunde ikke bringe Moabiterne tilbage under Israels Herredømme; men da hans Broder Joram (896—885 f. Chr.) var bleven Konge efter ham, besluttede denne atter at bringe Moabiterkongen til Skatskyldighed. Klogeligen forbandt han sig med Juda Konge, Josaphat og Kongen over Edom, med Aftale at angribe Fjenden fra Syd. De droge derfor gjennem Edomiternes Land sydlig om det døde Hav, men lede paa den lange Marsch igjennem Ørken meget af Vandmangel. Endeligen bleve de rigeligen forsynede ved en Vandstrøm, som skyllede ned fra Bjergene og maaskee var opstaaet ved et pludseligt Skyebrud. Moabiterne vare dragne ud imod dem, og Vandet, som ogsaa flød hen til deres Leir, forekom dem at have en rødlig Farve. De troede desaarsag, at de allierede Konger vare komne i Kamp indbyrdes, og at den røde Farve hidrørte fra Blod, der havde blandet sig med Vandet. Dette gav dem Mod. Deres Løsen var nu: Frem Moabiter! frem til Bytte, og i Stormskridt ilede de mod de Allieredes Leir. Men disse modtoge dem saa eftertrykkeligen bag deres gode Forskandsninger, at Moabiterne ikke alene bleve drevne tilbage;

men ogsaa maatte begive sig skyndsomst paa Flugten, da de Allierede i god Orden brøde frem af deres Forskandsninger og forfulgte de uordentligt Flygtende. Det fjendtlige Land stod nu aabent for Seierherrerne, de brøde ind og begyndte en egentlig Ødelæggelseskrig. Stæderne bleve indtagne og forstyrrede, og Stene af de nedrevne Mure bleve spredte rundt om paa de frugtbareste Marker, for at gjøre disse uduelige til at saae i; Kilderne tilstoppedes og Skove og Frugttræer bleve omhuggede. Saaledes rasede de Allierede igjennem hele Landet, indtil endeligen den stærke Fæstning Kirhareschet*) standsede dem. Her havde Moabiterkongen indsluttet sig med Kjærnen af Armeen og bravelig udholdt han længe Beleiringen. Da imidlertid baade Hungersnød og Fjendernes Sværd truede med at ødelægge Byen, besluttede han at hugge sig igjennem. Han udvalgte 700 af de raskeste Karle blandt Besætningen og Angrebet blev besluttet mod Edomiternes Leir, der rimeligviis har været det svageste Punkt i Beleiringslinien. Med Voldsomhed brøde de frem af Staden og trængte ind i Edoms Leir, hvor de rasende søgte Gjennemgang eller Død; men Edomiterne modstode kraftigen, og Mescha maatte omsider trække sig tilbage til Byen med stort Tab. Dog havde han ved Udfaldet taget Edomiterkongens ældste Søn og Thronarving til Fange. Efter de Tiders barbariske Skik bestemte han ham til et Brændoffer for Guderne, og slagtede ham paa Stadsmuren i de fjendtlige Armeers Paasyn. Dette Syn bragte Edomiterkongen i

---

*) Wiener Reallex. p. 380 antager at det er den samme som Charak Moba.

Harme, han beskyldte Israels og Juda Konger for, at de ikke havde ydet ham den tilbørlige Hjelp, da han blev overfaldet af Moabiterne, og dette tilskrev han sin Søns Fangenskab og gruelige Død; de forbundne Armeer bleve uenige, Beleiringen ophævedes og Moabiterkongen var frelst.*)

Under Joas Israels Konge (840—824 f. Chr.) gjorde Moabiterne atter et Streiftog ind i Landet; men dets Udfald ommeldes ikk videre. (2 Reg. 13, 20.)

Da Israeliterne vare bortførte til det assyriske Fangenskab, bemægtigede Moabiterne sig atter det Land, som de i gamle Dage havde beboet, og som var dem frataget af Amoriterne: Dibon, Nebo, Bethjeschimoth, Chesbon, Elealah, Jazer, Sibmah og flere forekomme hos Propheterne som moabitiske Stæder.

Nebucadnezar bragte Moabiterne under sit Herredømme. Ved Babylons Erobring af Cyrus, faldt de forrige babylonske Besiddelser under persiskt Herredømme, og formodentlig ogsaa de omkring Palæstine boende Stammer.

---

*) 2 Reg. 3, 27. Saaledes forstaaer jeg dette Sted, der er mørkt formedelst sin Korthed. Texten kan vistnok ligesaagodt betyde, at Moabs Konge offrede sin egen Søn, ligesom Hakon Jarl, for at faae Lykke; men Amos 2, 1 hører nok herhid. Heller ikke lader Forbundshærens Opløsning sig saa godt forklare, hvis man antager, at han offrede sin egen Søn; thi denne Handling maatte for Jøderne være en Vederstyggelighed, og saameget mere anspore dem til at ødelægge den Barbarrede. Biskop Münter (Rel. d. Carth. p. 21) antager, at det var Moabiterkongens egen Søn, der blev offret.

Wiener (Reallex p. 602) kalder Sanaballat fra Choronaim*) (Nehem. 2, 10) persisk Statholder i Moabitis. Jeg har ingen Hjemmel funden derfor. Moabiterne nævnes ikke udtrykkeligt i det gamle Testamente efter den Tid; men i Makkabæernes Dage have de rimeligviis været forbundne med Ammoniterne og under Timotheus fægtet mod Jøderne; thi Judas indtog blandt flere Byer Jazer. Dog er det ikke afgjort om ikke Ammoniterne maaskee dengang kunne have frataget Moabiterne denne Fæstning.

Den jødiske Konge Alexander Jannæus overvandt Moabiterne og gjorde dem skatskyldige (Joseph. Antiq. 13, 13); men da Folket kort derpaa gjorde Oprør mod ham, maatte han overlade sine Erobringer i Moabitis og Gilead til den Arabiske Konge Obedas, for at han ikke skulde yde Oprørerne Bistand. (ibid. 13, 14.) Dog synes han at have faaet dem tilbage igjen; thi endnu i denne Konges Tid forekomme Chesbon, Medaba, Lemba, Oron (Heronaim?) Telithon, Zara, Pella som Moabitiske Stæder under Jødernes Herredømme (ibid. 13, 15); saa Moabiterne i den senere Tid synes endnu at have udbredt sig videre mod N., end strax efter Exilet. Pella forstyrrede Alexander Jannæus, fordi Indbyggerne ei vilde antage Jødernes Skikke (Omskjærelsen.)

---

*) Den skal ligge i Moabitis; men hvor, har jeg ikke kunnet finde.

VIII. Philisternes Historie.

Efter Folketavlen, Gen. 10, nedstammede Philisterne fra Aegypten (v. 13-14). Dog vare de ikke umiddelbart udvandrede derfra, men Aegypter havde først nedsat sig i Caphtor og Philisterne vare atter en Colonie derfra. (Amos 9, 7.) Hvor dette Caphtor har ligget, kan neppe udfindes, da det gamle Testamente aldeles intet indeholder derom. Michaelis antager det for Cypern. Af Jer. 47, 4. sees, at det er en Øe, der kaldes saaledes. Naar Indvandringen fra Caphtor skeete, meldes ikke; men paa Abrahams Tid boede Philisterne i Canaan, og havde den Tid udentvivl en større Deel af Landet i Besiddelse end senere, da de bleve indskrænkede af Ebræerne. I de ældste Tider beboedes denne sydvestlige Deel af Canaan af et Folk, der kaldes Avim, og som førte et nomadiskt Liv. Disse fortrængtes af Colonisterne fra Caphtor mod Syd, (Deutr. 2, 23) hvor de senere endnu findes (Josv. 13, 3). Desuden fandtes i disse Egne ogsaa Levninger af Enakim, der før boede paa Juda Bjerge, men af Josva trængtes mod Vesten og nedlode sig i Egnene ved Middelhavet (Josv. 11, 22). Disse 3 forskjellige Stammer benævnedes senere med Fællesnavnet Philister. Deres Land strakte sig fra Ekron, og formodentlig fra den Norden for Joppe flydende lille Flod langs med Middelhavet til Aegyptens Bæk, Sichor. (Josv. 13, 3.) Mod Østen forekommer Timnath, som en Philisterbye (Jud. 14, 1). Jarmuth derimod tilhørte Amoriterne, (Josv. 10, 5) saa at Grændsen paa dette Sted kan temmeligt

nøie bestemmes. Gerar var ogsaa en Philisterstad. Mod Sydost vare deres Grændser ikke bestemte, rimeligviis fordi de boede lige til Ørken. Folket, som beboede dette Strøg, var mere kultiveret end de øvrige Stammer. Uagtet de ikke udtrykkeligen nævnes som Søefarende, saa er det dog rimeligt, at de have handlet omkring paa Middelhavets Kyster, da de, som Indvandrede fra Caphtor, maatte kjende Skibsfart og vist have vedligeholdt Forbindelse med Moderlandet. Ogsaa have de i Kampen mod Ebræerne stedse viist sig som et tappert og krigserfarent Folkeslag; ja et gammelt Sagn tillægger dem Opfindelsen af Buer og Pile.

Allerede paa Abrahams Tid nævnes en Philisterkonge i Gerar, som kaldes Abimelech, et Navn, der synes at være fælleds for Philisterkongerne, ligesom Pharao i Ægypten. Abimelech havde taget Sarah i sin Harem, da Abraham udgav hende for sin Søster; men da Abimelech fik Sammenhængen at vide, gav han hende strax tilbage med anseelige Gaver. Senere indgik Abraham et Forbund med Abimelech, i hvilket de gjensidigen lovede hinanden Ærlighed og Fred indbyrdes og Hjelp i Nødstilfælde, og denne Pagt blev bekræftet ved en høitidelig Offring. Begge disse Facta fortælles forresten ogsaa om Abimelech og Isaak.

Paa Josvas Tid stode Philisterne under 5 Konger, som residerede i Gaza, Asdod, Askalon, Gath og Ekron. Da Landet skulde deles mellem de $9\frac{1}{2}$ Stammer, tilfaldt Philisterlandet Dans, Judæ og Simeons Stammer; men de skulde først erobre det; thi Josva indtog intet deraf. Vel indtog Juda Stamme snart

Gaza, Ekron og Askalon Jud. **1**, **18**; (hvis denne Beretning forresten er paalidelig. Confr. Jud. **3**, **3**.) Men de have snart mistet dem igjen, og Philisterne have været for tappre til, at Ebræerne kunde faae Bugt med dem; thi i hele Dommernes Periode hersker megen Taushed om dem, lige indtil Samsons Dage. Een Gang omtales en Samgar, som slog 600 Philister; men dette synes snarere at have været Nødværge, end et Indfald i deres Land. Senere vare Philisterne den angribende Deel, men ogsaa dette omtales meget kort. (Jud. **10**, **7**.) Først paa Samsons Tid seer man det hemmeligen ulmende Nationalhad mellem Philisterne og Ebræerne. Disse sidste formaaede ei at fordrive eller overvinde de stridbare Philister, og selv Samson udfører mere hemmelige Banditstreger imod dem, end ærlig aabenbar Feide. Flere Gange brøde Philisterne plyndrende ind i Ebræerlandet, og til Gjengjeld hærjede Samson med Ebræerne i Philisterlandet hvor de kunde. Tilsidst, da han var bleven fanget af dem, bevirkede han endnu ved sin Styrke en stor Mængde Philisters Død, idet han fik Leilighed til at omstyrte Dagons Templet i Gaza, der formodentlig ikke har været en meget solid Bygning, og saaledes begravede Philisterne, som vare forsamlede i Templet, under Ruinerne.

Ved Slutningen af Dommernes Periode, medens Elis vanartige Sønner gave Ebræerne Forargelse, istedet for at holde dem til Ret og Gudsfrygt, og medens Staten derfore var forfalden til Afguderie og Laster, faldt pludseligen Philisterne med en velrustet Hær ind i Juda Stamme og leirede sig ved Aphek, ikke ret langt fra Jebus. Ebræerne droge ud imod dem, men bleve efter en haard-

nakket Kamp slagne, maatte trække sig tilbage til deres Leir og 4000 Liig bedækkede Valdpladsen. Alligevel havde de indtaget en saa fast Stilling paa en Bjergtop, at Philisterne ikke formaaede at uddrive dem af deres Forskandsninger. For at indgyde Folket mere Mod, besluttede Ebræernes Hærførere at lade Pagtens Ark komme til Leiren og som et helligt Palladium bære foran Armeen i Feldtslaget. Philisterne vare ligesaa frygtsomme for dette Palladium, som Ebræerne bleve modige derved; men de Første kom derover i et Slags Fortvivlelse, og de Sidste bleve overmodige. Da det derfore atter kom til Slag, kjæmpede Philisterne med fortvivlet Mod og Tapperhed og vandt derfore ogsaa Slaget, ja, en Triumph, som de aldrig havde ventet sig, blev dem til Deel, Pagtens Ark faldt i deres Hænder. 30,000 Fjender bleve paa Pladsen, og Resten af Hæren adsplittedes aldeles.

Med dette Slag endtes Feldttoget. Philisterne vare vel tilfredse med det kostelige Bytte de havde gjort og vendte glade hjem. Pagtens Ark blev opstillet i Asdod i Guden Dagons Tempel; men da dennes Billedstøtte kort derpaa, formodentlig ved et Jordskjælv, faldt ned fra sit ophøiede Sted i Templet og sloges i Stykker, saa sendtes Arken til Gath. Dog en Smitte som udbredtes, og en stor Mængde Markmuus, som paa samme Tid ødelagde Philisternes Kornmarker, tilskreves ligeledes Arkens Nærværelse, saa at man vilde sende den videre til Ekron; men Indbyggerne her modsatte sig eenstemmigen denne Beslutning, og man blev derfor enig om at sende den frygtelige Ark tilbage til Ebræerne med forsonende Gaver.

Syv Maaneder havde den saaledes circuleret i Philister-landet, da den sendtes hjem.

Tyve Aar senere, da Ebræerne just vare forsamlede til en Landdag, brøde Philisterne pludseligen ind og angrebe det forsamlede Folk; men et rædsomt Uveir, som opkom paa samme Tid, bragte Uorden i Philisterhæren og Ebræernes Sværd forøgede den, saa at de maatte vende sig paa Flugten og bleve saa totaliter slagne, at de i lang Tid ikke mere vovede at angribe Ebræerne, ja den nordlige Deel af Philisterlandet blev endog indtaget af disse.

Mærkeligt er det, og beviser i Grunden dog den ebraiske Stats Afmagt, at Philisterne næsten i alle Krige vare de Angribende. Der fortælles aldrig, at Ebræerne, (som Moses Hensigt dog havde været) droge ud for at fordrive dem, men midt i Ebræernes fredelige eller maaskee rettere halv sovende Tilstand bryde de fremmede Folk tidt ind over dem og indjage dem næsten altid en panisk Skræk, indtil en kraftig Anfører stiller sig i Spidsen. Saaledes finde vi en rum Tid efter Sauls Regjeringstiltrædelse Philisterne atter i Leir ved Gebah i Benjamins Stamme. Efter en Forpostfægtning under Jonathans Kommando, som fik et hældigt Udfald for denne, lod Saul offentligt bekjendtgjøre i hele Landet, at Philisterne vare slagne og opbød Folket til at samle sig i Masse til ham i Leiren ved Gilgal. Dette skeete. Men Philisterne udrustede ligeledes en vældig Hær, der især udmærkede sig ved sit vældige Rytterie og en stor Mængde Stridsvogne, trængte ind i Benjamins Stamme og leirede sig ved Michmasch. Den store Hær og Philisternes

gode Vaaben og Rustninger bragte saadan Skræk i Ebræerne, at de i Hobetal deserterede fra Saul. Philisterne havde nemlig engang tilforn (og rimeligviis ikke ret længe før dette Tog) hærjet omkring i Ebræerlandet (de dem nærmest liggende Stammer, som altid; thi der var for lidt Sammenhæng i Staten dengang, til at de fjernere skulde have ladet sig bringe ud af deres Roe ved saadanne smaae Krige) og ikke allene slæbt en stor Mængde Vaaben bort med sig, men endog ført alle Smedde som Slaver med til Philisterlandet, saa at Ebræerne nu vare uden Jernvaaben. Kun Saul og Jonathan havde endnu Rustning. Dette forøgede Ebræernes Modløshed. Saul befandt sig derfor i en vanskelig Stilling og vovede intet at foretage sig, medens den frygtelige Fjende altid trængte nærmere. Sauls Leir var imidlertid opslagen paa en Bjergpynt og kunde ikke angribes. Der var altsaa intet andet at gjøre for Philisterne, end ligeledes at indtage en fast Position og imidlertid plyndre omkring i Landet. De forfaldt dog derved til for stor Sikkerhed, saa at Jonathan tilsidst med faa Folk vovede at angribe deres Leir, som det synes fra en skjult Opgang i Klippen, paa hvilken Leiren var opslagen. De ebraiske Krigsfanger i Philisternes Leir understøttede ham, og da Saul paa samme Tid angreb dem forfra og Jonathans formeentlige Baghold skrækkede dem, saa begave de sig uordentlig paa Flugten og bleve drevne fuldkommen tilbage til deres eget Land.*)

---

*) Jeg veed intet andet at faae ud af den øiensynlig overdrevne Fortælling 1 Sam. 14. Det er saa snurrigt at 2 Mand bringe en heel velrustet Armee i Uorden, at jeg næsten ikke vover at gjætte paa nogen

Dog varede det ikke længe inden de atter vare i Feldten, med store Stridskræfter trængte ind i Juda Stamme og leirede sig mellem Asekah og Sochoh, ikke langt fra Jebus. Dennegang var der en Kjæmpe i Leiren ved Navn Goliath fra Byen Gath. Han var pantserklædt fra Top til Taa, havde et meget tungt Sværd ved Hoften, et langt og tykt Spyd i Haanden og hans Vaabendrager bar hans Skjold foran ham. Saaledes rustet traadte han dagligen som προμαχος frem af Leiren og opfordrede Ebræerne til at stille een af deres Midte, for med ham at afgjøre Folkestriden.

Των νυν όντινα θυμος έμοι μαχεσασθαι άνωγει,
δευρ' ἴτω ἐκ παντων, προμος ἔμμεναι Ἕκτορι διῳ.
Ilias VII, 74. 75.

Længe vovede Ebræerne ikke at adlyde denne Opfordring, og Saul havde for at afvælte denne Skam lovet store Belonninger, ja endog sin egen Datter til ægte for den der var modig nok til at stride med den frygtelige Goliath. Da kom tilfældigviis en ung Mand til Leiren ved Navn David, som vel ikke var Krigsmand, men havde Hoved og Hjerte paa det rette Sted. Han tilbød sig at stride mod Goliath og stolende paa sin sikkre Haand, forsmaaede han Skjold og Rustning; men gik ud til Kampen blot med sin Slynge og sin Kjep i Haanden. Goliath har-

ordentlig Sammenhæng. Men formodentlig er Beretningen forfattet efter en misforstaaet Kjæmpevise; confr. 1 Sam. 18, 7. Saul har slaget tusinde, men David titusinde. Noget lignende har der maaskee staaet om Jonathan ved ovennævnte Leilighed, hvoraf Referenten da har uddraget, at han har været ene om det.

medes over, at en ubevæbnet Yngling vovede sig frem mod ham. Er jeg da en Hund, raabte han, at du kommer mig imøde med en Kjep? Men kom hid, saa skal jeg give Himlens Fugle dit Kjød til Føde. David svarede: Du kommer mod mig med en vældig Rustning, og trodser paa den og paa din Styrke. Men jeg kommer i den almægtige Guds Navn, som du haaner, han skal stride for mig, saa jeg skal give dig til Priis for Himlens Fugle og Slettens Rovdyr, og Enhver skal erfare, at det ikke allene kommer an paa en ypperlig Rustning i Kampen. Derpaa fremtog han en Steen af sin Lomme, lagde den i Slyngen og med sikker Haand drev han den skarpe Steen ind i Philisterens Pande, saa denne segnede baglænds til Jorden. David løb hurtigt til og dræbte ham fuldkomment ved at afhugge hans Hoved med hans eget Sværd. Philisterne, forfærdede over dette uventede Udfald, begave sig paa Flugten, og mange dræbtes af de forfølgende Fjender.*)

*) 1 Sam. 17. Ogsaa dette Sted har Vanskeligheder. 1 Sam. 16, 21 fortælles at David var Sauls Vaabendrager, og Cap. 17 omtales han, som en aldeles ubekjendt Person, der ganske leilighedsviis kommer til Armeen og paatager sig den farlige Kamp. Dette bevægede Michaelis at ansee 17, 12–31. og 17, 55–18, 6. for uægte, da det mangler i en græsk Codex. Med Hensyn til den philologiske Critik kan jeg ikke dømme herom, da jeg ingen Hjelpemidler har dertil; men hvad den historiske Critik angaaer, kan jeg ikke ansee det for uægte. Derimod vilde jeg ansee 16, 14–23. om ikke for uægte, saa dog for at staae paa et urigtigt Sted i Historien. Mine Grunde ere følgende:

Da David kort derpaa maatte flygte for Saul, begav han sig til Achis, Philisterkongen i Gath. Dennes Hof-

---

1. Om det 17de Capitel.

Hvis der skal være noget Sandt i den hele Fortælling, og det skal være gaaet til som det fortælles, saa kan David ikke have været Sauls Vaabendrager dentid. Kongens Vaabendrager var hos de Gamle omtrent det vi nu vilde kalde Generaladjudant, altsaa ingenlunde en ubetydelig eller ukrigserfaren Mand. Men nu see man hele Fortællingens Gang. David er ikke med i Feldten; men vogter hjemme sin Faders Faar. Han kommer til Leiren for at bringe Provision til sine Brødre, og da han erkyndiger sig om, hvi Folket er saa modløst, overfuser hans Brødre ham som en reen Dreng og beder ham passe sine Faar. — Passer det med en Generaladjudant? Derfor erklærede Michaelis Stykket for uægte; men man see videre. Saul kjender ham slet ikke, Abner ikke heller. Saul vil give ham sin Rustning paa, men David finder den ubequem og tung, tager den af igjen og strider mod Fjenden med en Slynge. Passer det med en Generaladjudant eller Vaabendrager? skulde en saadan ikke kunne bære en Rustning? og ikke snarere forlade sig paa sin gode Quærnbider end paa en Slynge? — Mig synes det er tydeligt nok, at hele Fortællingen skildrer en ung kraftfuld Hyrde, men ingen Soldat, ingen Vaabendrager, og skal altsaa Begivenheden være skeet, som den fortælles, kan David ikke have været Sauls Vaabendrager. Det 17de Capitel er nøie sammenhængende fra Begyndelsen til Enden, saa at intet kan udelades, hvis Costûmet ei skal lide.

mænd vare fjendske mod David og gjorde Kongen opmærksom paa, at dette var den samme Mand, der ved

---

2. Om Cap. 16, 14—23.

Dette staaer udentvivl paa et urigtigt Sted med Hensyn til Chronologien, men vistnok ikke i pragmatisk Henseende, og det er maaskee ikke engang af samme Forfatter som det 17de Capitel. I første Halvpart af det 16de Capitel fortælles hvorledes Samuel salvede David til Konge. Den theokratiske Skribent beholder David i Øiet ved denne Leilighed, og viser fremdeles hvorledes han ved Guds underfulde Styrelse for sit Folks Vel (Davids Regjering var for de senere Jøders Phantasie Folkets gyldne Alder) kom til Hoffet og der fandt Leilighed til at gjøre sig bekjendt med de Ting en Konge især bør forstaae. Derfor anføres her Davids Komme til Hoffet og hans Vaabendragerpost, uagtet dette ikke skeete strax efter hans Salvelse.

Disse Grunde have bevæget mig til at antage, at David ikke var Sauls Vaabendrager, da han stred med Goliath; men at han først ved denne Leilighed er blevet det. 18, 2. — Vel veed jeg, at Sauls Mistillid til ham opkom snart efter Krigens Ende da Pigerne sang: "Saul har slaget tusinde, men David titusinde", og dette har man anseet for at stride med det ovenanførte Resultat, at David skulde være blevet Vaabendrager efter Goliaths Fald. Men 1) Omtales der intetsteds, hvorlænge David har været Sauls Vaabendrager. Saul kunde gjerne strax efter Goliaths Nederlag i Leiren udnævne ham dertil. 2) Har Feldttoget ikke været ganske til Ende med Monomachien; thi 18, 5 gjør David endnu Streiftog med Divisioner af Armeen før den Saul saa forhadte Sang. 3) Naar altsaa David

Goliaths Nederlag havde tilføiet Philisterne saa megen Skade. Dette hørte David, og da han frygtede for Kongens Hævn, anstillede han sig vanvittig, saa at Kongen befalede at skaffe ham bort.

Ikke længe efter finde vi Philisterne atter i Feldten i Færd med at beleire Keila, en Stad i Juda Stamme. David var paa den Tid landflygtig; men havde samlet et betydeligt Mandskab omkring sig, med hvilket han undsatte Keila og fordrev Philisterne. Et andet Streifpartie slog Saul kort Tid derpaa, da han laae til Feldts mod David.

Uagtet Saul flere Gange var bleven rørt ved Davids ufortjente Ædelmodighed imod ham, turde denne dog ikke forlade sig paa Kongens ustadige Velvillie og begav sig derfor atter til Kong Achis i Gath, hvis Redelighed han maaskee imidlertid havde havt Prøver paa. Achis modtog ham velvilligen og indrømte ham med hans Familie og Tilhængere endog Opholdssted i Residentsen. Da imidlertid de Fornemme blandt Philisterne endnu stedse vare fjendske mod David, udbad denne sig et andet Opholdssted af Kongen, for ikke maaskee lumskeligen at blive overfalden. Kongen føiede hans Bøn og forærede ham Byen Ziklag, som David befæstede og hvor han

---

engang var udnævnt til Vaabendrager før Feldttogets Ende, saa kunde hiin Sang jo intet forandre deri, og Saul var jo heller ikke altid gal. I hans lyse Øieblikke har han, som vel forstod sig paa dygtige Stridsmænd, vist nok æret David for hans Tapperhed, ligesom dennes Ædelmodighed siden flere Gange rørte ham. 1 Sam. 24, 18–19. 26, 21.

opholdt sig i 16 Maaneder, medens han levede af at hærje og røve i Omegnen deels fra Udlændinger, deels ogsaa fra Ebræerne, for ikke at vække Philisternes Mistanke og Nag, hvis han ganske forskaanede sine Landsmænd.

Imidlertid var Kamplysten atter vaagnet hos Philisterne, og Kong Achis samlede sine stridbare Skarer for at overfalde Ebræerne. Da han betragtede David som sin Vasal, forlangte han at denne med sit Mandskab skulde stille sig under hans Banner og stride mod sine Landsmænd. David var i Forlegenhed, men see, Philisterfyrsternes gamle Mistillid frelste ham. De forestillede Kongen, hvor farligt det var at have den Mand i Armeen, der havde skadet Philisterne saa meget, og hvor let Fædrenelandskjerlighed kunde vaagne hos David, saa at han i Kampen kunde forraade dem og gaae over til Fjenderne. Achis tillod derfor David at drage hjem. Denne forlangte vel at vide Aarsagen til denne Beslutning hos Kongen, maaskee fordi han frygtede Kongens Vrede, hvis han ikke drog med. Men Achis forsikkrede ham om sin vedvarende gode Mening om ham og sagde ham den sande Aarsag, hvorpaa David drog hjem i Fred. Philisterhæren drog derpaa mod Nord og leirede sig mellem Schunem og Aphek paa Jesreels Slette. Saul laae med Ebræerhæren ved Gilboa; men han var mistrøstig; thi han ahnede et slet Udfald. Den rædsomme Kampdag kom, og med vild Forbittrelse strede de Tappre paa begge Sider; men Philisterne trængte især ind paa Saul, der kjæmpede mellem sine tre Sønner. Da faldt Jonathan, den stridbare Kongesøn, og med ham Ebræernes Mod. Forfærdelse udbredtes over hele Hæren og Saul trængtes

haardt af Philisternes fjerntræffende Bueskytter, han saae intet for sig uden Flugt eller Død af Fjendehaand. Til det første var han for god Soldat, det sidste var ham en utaalelig Tanke. Han opfordrede sin Vaabendrager til at dræbe sig, men da denne undslog sig for at lægge Haand paa Herrens Salvede, saa kastede Saul sig i sit eget Sværd, hvorpaa Vaabendrageren fulgte hans Exempel. (1059 f. Chr.) Hele Hæren blev adsplittet og kun faa undkom. Den følgende Dag fandt Philisterne Kongens Liig. De afhug Hovedet og sendte dette, tilligemed hans prægtige Rustning, som Seierstegn til Philisterlandet. Den sidste blev ophængt i Astartes Tempel. Hans Legeme derimod ophængte de paa Murene af Betchsean, en Bye ved Jordan, som de efter Slaget havde indtaget. Men aldrig saasnart havde Indbyggerne i Jabesch, i Gilead, hørt dette, før de om Natten begave sig til Betchsean og bragte Kongens Liig endnu før Dag ned af Murene og i Sikkerhed til Jabesch, hvor de brændte det og bisatte hans Aske under en Terebinthe.

Hvis ikke de os i det gamle Testamente efterladte Beretninger ere yderst mangelfulde og ufuldstændige, saa fristes man til at tro at Folk den Tid have ført Krig, blot for at have den Fornøielse at slaae hinanden ihjel. Man skulde troe at Philisterne efter en saadan Seir havde søgt at drage varige Fordele af deres Fremskridt; men ikke eet Ord findes derom. Den seierrige Armee er midt inde i Fjendens Land, der heelt staaer dem aabent, men der høres aldeles intet om den. David drager roeligt fra Ziklag til Hebron og salves til Konge over Juda,

Isbeseth udvælges til Konge over de andre Stammer, de begynde i al Mag en Borgerkrig og hugge dygtigt løs paa hinanden. Abner har Tid til at spille Cabaler og alting viser aabenbart at der ingen fjendlig Hær er i Landet. Det maa forundre den opmærksomme Læser; men Historien melder nu som saa ofte intet om at Seierherrerne have draget Nytte af deres Fremskridt.

Under Davids lykkelige Regjering gjorde Philisterne flere Gange Indfald i Riget; men bleve hver Gang drevne tilbage; ja David angreb dem endog i deres eget Land og ydmygede dem, saa at de maatte hylde ham, afstaae Gath og dens tilliggende Landsbyer, og love at forholde sig rolige. Alligevel vedvarede de smaae Streiftog mellem Folkene;*) thi deres Nationalhad var uovervindeligt og i Grændsestæderne manglede det aldrig paa Anledning til gjensidigen at drille hinanden. Engang havde David, som det synes, endog vovet sig i en Enekamp med en Philister ved Navn Jischbi af Kjæmpeætten og var nær ved at overvindes af ham, da Abischai, Davids Søsterson og tappre Stridsmand, kom Kongen til Hjelp og afværgede den truende Fare.

Under Salomon omtales ingen Krige med Philisterne. Maaskee han har staaet i et merkantilt venskabeligt Forhold til dem, ligesom til de øvrige Phonicier og ved dem har forskaffet sig Udlandets Producter til sine kostbare Pragtbygninger. Dog synes han at have hersket over den nordlige Deel af deres Land. (1 Reg. 4, 24.) Men efter Rigets Deling vaagnede det gamle National-

*) 2 Sam. 23 giver Beviser nok herpaa.

had snart igjen, og allerede Jeroboams Søn Nadab beleirede Gibethon, en philistæisk Stad i Dans Stamme. Nadab blev her i Leiren dræbt af Baesa, (952 f. Chr.) som derpaa gjorde sig til Konge. Gibethon maa have været meget fast eller og Beleiringen er drevet meget søvnigt; thi endnu 929 f. Chr., da Simri opkastede sig til Konge, laae Folket for Gibethon. Da Armeen hørte Simris Opstand, udvalgte de Amri til Konge og han ophævede Beleiringen for Gibethon for at gaae sin Medbeiler imøde. Under Juda Konges Josaphats lykkelige og kraftige Regjering (914—890 f. Chr.) underkastede en Deel af Philisterne sig frivilligen hans Herredømme; men allerede under hans Søn Joram (890—333 f. Chr.) var Freden atter forbi. Philisterne brøde i Forening med nogle Beduinhorder ind i Juda, plyndrede alle kongelige Eiendomme, ja bortførte endog Kongens Serail og alle hans Sønner paa een nær.

Medens Joachas regjerede i Israel (857—840 f. Chr.) gjorde Hasael, Kongen i Syrien, et Tog mod Philisterne og indtog Gath (maaskee ogsaa nogle Stæder i Israel); men da han var død og Joas var kommet paa Israels Throne (reg. 840—824 f. Chr.) saa fratog denne Benhadad, Hasaels Eftermand, alle de Stæder, som Hasael havde erobret, hvorved ogsaa rimeligviis Gath er kommet under Israels Konge. Imidlertid have Philisterne snart igjen erobret den og de beholdt den indtil Kong Usiæ Tid. Han (reg. 810—759 f. Chr.) drog ud mod Philisterne, indtog Gath, Jabne og Asdod, demolerede deres Fæstningsværker og byggede Casteller ved Havet i Egnen af Asdod, hvorfra han maaskee har havt

den Plan at handle paa Carthago og Spanien. Dog varede denne Besiddelse ikke ret længe. Allerede under Usias Sønnesøn Achas (reg. 743—728 f. Chr.) erobrede Philisterne igjen hvad Usias havde frataget dem, ja de trængte endog videre frem og bemægtigede sig Bethsemes, Ajalon, Socheh og flere Byer ikke ret langt fra Jerusalem. Men ogsaa dem var Lykken kun for en kort Tid gunstig. Achas tappre og fromme Søn Hiskias (reg. 728—699 f. Chr.) tog ikke alene alt det Erobrede tilbage; men trængte ogsaa Philisterne mod Syd, saa at han indtog hele deres Land indtil Gaza. Imidlertid var det heller ikke ham bestemt at beholde dette. 724 f. Chr. kom Assyrerkongen Sanherib med en mægtig Hær til Judæa, skjændte og brændte, og nødte Kong Hiskias til at betale stor Brandskat. Hans *) Feldtherre Tarthan beleirede og indtog Aschdod i Philisterlandet, hvorpaa Sanherib marscherede mod Pelusium for at angribe Ægypten. Men pludseligen standsedes hans Fremrykken. Han afstod fra sit Forehavende, vendte om til Assyrien, uden at man bestemt kan angive Aarsagen, og Judæa med Philistæa vare frelste.

Men ikke længe varede det, før en nye Fiende brød ind fra en anden Kant. Psammitich havde ved Jonernes Hjelp vidst at forskaffe sig Eneherredømmet i Ægypten og han søgte at udvide sit Rige ved Erobringer. Han trængte endnu under Manasses Regjering (699—644 f. Chr.) ind i Philistæa og beleirede Aschdod; men laae i

*) Jeg anseer Sanherib for at være den samme som Sargon, Jes. 20, 1 confr. 2 Reg. 18, 13. 17.

29 Aar for denne stærke Fæstning inden han erobrede den. Gaza indtog han ligeledes i denne Krig; men ved hans Død 616 synes disse Erobringer atter at være tabte.

Jøderne bortførtes 588 f. Chr. til Babylon af Nebukadnezar; men Philisterne bleve roelige boende i Landet. Da Cyrus havde erobret Babylon og givet Jøderne Tilladelse til at vende tilbage til deres Fødeland, beholdt han og hans Efterkommere Overherredømmet over Palæstina, hvorunder de vel have indbefattet Philisterne, uagtet disse neppe have anerkjendt Perserne som deres Herrer, saalænge det ikke bevistes dem med Sværdodden. Dog havde de senere persiske Commandanter i deres Fæstninger. Deres Opmærksomhed synes under Exilet at være bleven vendt fra Jødeland andensteds hen; thi efter Exilet forekomme de ikke blandt Jødernes Fjender, idetmindste ikke som de Angribende, og i Makkabæernes Periode er det stedse Jøderne, som anfalde Philisterne og ikke omvendt som før Exilet. Jeg formoder at de under Exilet ligesom deres nordlige Naboer, Phonicierne, have lagt sig stedse mere efter Handel og Skibsfart, især fra Gaza.

Men desuagtet have de ikke glemt deres gamle Tapperhed. Da Alexander den Store efter en langvarig Beleiring havde indtaget Tyrus og ilede mod Syd for at bemægtige sig Ægypten, fandt han en uventet Modstand i Gaza. Denne var af Naturen vel befæstet, laae paa en Høi omtrent 20 Stadier fra Havet, var omgivet med meget stærke Mure, og i denne Fæstning kommanderede en Mand ved Navn Betis, der med en Deel arabiske Hjelpetropper i fem Maaneder haanede den uimodstaaelige Alexander. Denne vilde ingen Fæstning beholde i Ryggen;

og lod derfore Armeen indslutte Gaza og søgte at underminere Muren, medens den større Deel af Hæren maatte gjøre blinde Angreb for at afvende de Beleiredes Opmærksomhed fra Mineringen. Men Værket gik langsomt frem, og Alexander havde allerede givet Befaling til at ophæve Beleiringen, da et Udfald fra Fæstningen atter bragte ham i Harme, saa han ilede Fjenden imøde. Ved denne Leilighed var han nær bleven dræbt. En fjendtlig Soldat nærmede sig ham vaabenløs, som det syntes; thi han holdt sit Sværd i den venstre Haand under Skjoldet, og kastede sig bedende for hans Fødder. Alexander bød ham at staae op og stille sig blandt Macedonerne; men pludseligen greb Araberen sit Sværd med den høire Haand og hug efter Kongen. Dog blev denne tidligt nok Faren vaer og forekom Fjenden ved at dræbe ham. Alligevel blev Kongen kort derpaa saaret ved en Piil, som paa Skuldrene trængte ind imellem Pantserringene, og da han i Førstningen forsømte at lade Saaret forbinde, leed han et saa betydeligt Blodtab, at han faldt i Afmagt og segnede om. Betis og hans Tappre, som bemærkede dette, opløftede et Frydeskrig og vendte glade tilbage til Byen. Men Alexander besluttede nu for Alvor Stadens Undergang. Mineringen blev fortsat og derved faldt endeligen en Deel af Muren sammen. (332 f. Chr.) Alexander trængte uopholdeligen ind igjennem Breschen, og uagtet han endnu her fik et Saar, maatte de Beleirede dog vige for Macedonernes Tapperhed og tilsidst stod Betis ene, omringet af Fjenden, men endnu stedse nedhug han Alt omkring sig, indtil han endeligen udmattet maatte give sig til Fange. Alexander behandlede ham efter Tidsalde-

rens barbariske Tænkemaade. Han lod ham slæbe ihjel af vilde Heste. Omtrent 10,000 Mand, Philister, Perser og Araber vare faldne ved denne Beleiring; men Alexander havde ogsaa mistet mange, saa at han maatte anstille nye Recruteringer i Macedonien.

Da efter Alexanders Død (323 f. Chr.) Palæstina snart stod under Syrien, snart under Aegypten, have Philisterne rimeligviis deelt hele Landets Skjæbne. Først i Makkabæernes Bøger finde vi atter Optegnelser, som give nogen Oplysning om deres, som om de øvrige Palæstinenciske Stammers Historie. Der findes Philisterne endnu stedse som en selvstændig Nation. De have endnu deres Dagoncultus i Aschdod og ere endnu Jødernes Fjender. Da Judas Makkabæus havde slaaet Ammoniterhøvdingen Timotheus og var kommet tilbage til Judæa, gjorde han et Tog ind i Philistæa, erobrede Aschdod, ødelagde Templerne og plyndrede flere Byer der i Omegnen (164 f. Chr.) Hans Broder Jonathan var ligeledes lykkelig i Krigen mod Philisterne. Da nemlig Kronprætendenten Demetrius Nicetas opkastede sig mod Alexander Balas i Syrien, bragte han dennes Statholder i Coelesyrien, Apollonius, over paa sit Partie. Jonathan var Bundsforvandt af Alexander, drog derfor ud mod Apollonius, som paa den Tid laae i Leir ved Jamnia (147 f. Chr.) En Deel af Apollonii Hær laae i Joppe, og paa denne rettede Jonathan først sit Angreb og indtog den med Storm. Da Fjenden derpaa drog mod Syd, fulgte Jonathan dem med Forsigtighed indtil Aschdod. Her kom det til en Fægtning, i hvilken Jonathan atter havde Overhaand. Fjenderne kastede sig ind i Aschdod og søgte Red=

ning i Dagons Tempel, men Jonathan indtog og plyndrede Byen, satte Ild paa den og nedbrændte tillige Templet, hvorpaa Indbyggerne i Askalon frivilligen underkastede sig. Til Belønning for denne hans Tapperhed og Troskab fik Jonathan af Alexander Balas Byen Ekron eller Akkaron til Forœring.

Da Demetrius Nicator imidlertid 146 f. Chr. var blevet Konge i Syrien, vidste Jonathan at forhverve sig hans Yndest i den Grad, at Kongen uagtet det Foregaaende dog stadfæstede ham hans Værdighed som Ypperstepræst og Jødernes Regent. Men da Demetrius ikke holdt de Løfter, han havde gjort, slog Jonathan sig til den unge Antiochus's Partie, der dengang anførtes af Tryphon. Jonathan drog ud mod Askalon (143 f. Chr.); men denne underkastede sig atter frivilligt. Gaza derimod vægrede sig ved at aabne sine Porte. Men Jonathan slog Leir for Byen og opbrændte Forstæderne, hvorved Indbyggerne bleve saa forskrækkede, at de bade om Fred og stillede nogle af de Fornemstes Børn til Gidsler. Simon Maccabæus, der efter Jonathan blev Jødernes Fyrste, stormede ligeledes Gaza; men da Indbyggerne capitulerede, lod han dem drage bort, udryddede den hedenske Gudsdyrkelse, besatte Staden med Jøder og befæstede den. Senere indtog den ægyptiske Konge Alexander Lathurus den, men den blev snart atter erobret og ødelagt af den jødiske Konge Alexander Jannæus (96 f. Chr.)

Efter den Tid forsvinder Philisternes Navn af Historien. De regnedes siden stedse til Syrien, og ophørte at udgjøre en egen Folkestamme.

IX. Cananiternes Historie.

Navnet Cananiter har en dobbelt Betydning. Snart nemlig betegner det alle Canaans Indbyggere, snart bruges det om en enkelt Deel af dem. Specialiter kaldes i det gamle Testamente saaledes Indbyggerne af Kystlandet langs med Middelhavet Norden for Philisterne og indbefattede tillige de Folk, som ellers i Historien sædvanligen kaldes Phonicier. Disse høre til de mærkeligste Folkeslag i den gamle Verden, og de have ved nyttige Opfindelser gavnet Efterverdenen langt mere end Ægypterne med al deres indbildte Viisdom. Phonicierne havde meget tidligt opnaaet en ikke liden Culturgrad. Allerede paa Abrahams Tid var Sidon en Bye. Phonicierne opfandt Glas, Purpur og, vigtigere end alt Andet, Bogstavskriften. Deres dristige Søefolk seilede langs med Middelhavets Kyster til Spanien, hvorfra de hentede Sølv i saadan Mængde, at de i de ældste Tider skulle have smeddet deres Skibsankere deraf. De seilede igjennem ved Herkules Støtter og hentede Tin fra England og Rav fra Nordsøens Kyster, hvis de ikke have hentet det i Preussen selv. De vare kloge nok til at skjule denne Fart for fremmede Nationer, de fabulerede om et mare concretum hvori Skibene neppe kunde komme frem og som var rigeligen befolket med Søeuhyrer. Alt dette viser, hvor vigtig hiin Handel til de nordlige Lande har været og hvor store Fordele de have draget deraf. Deres Landhandel strakte sig til Indien og Arabien og de synes, meest for denne Handelsaands Skyld, at have staaet i et temmelig fredeligt Forhold til Ebræerne.

Ikke ganske svare forresten det gamle Testamentes Cananiter til Phønicierne. Disse sidste beboede et langt smalt Strøg langs med Kysten af det middellandske Hav. De boede længere mod Nord og ikke saa langt mod Syd, som Cananiterne. Til disse, endog i indskrænket Forstand regnedes alle de Stammer, som boede Norden for Philisterne og Vesten for Amoriterne og Jordan. Da jeg her nærmest kun vil omtale de i det gamle Testamente omtalte Stammer, saa indskrænker jeg mig til den Deel af Phønicierne og Cananiterne, som boede inden for Palæstinas Grændser.

Cananiternes Land strakte sig langs med Middelhavet Norden for Philistæa. Gaser nævnes som en cananitisk Bye, (Josv. 16, 10) og den har neppe ligget langt fra Grændsen, da Ekron og Gath vare Philisterstæder. Josv. 13, 4 nævnes Aphek som en Grændsestad mellem Cananiter og Amoriter. Jeg kan ikke antage dette Aphek for noget andet end det, der laae paa Jesraels Slette; thi antages et nordligere, som f. Ex. Michaelis har gjort, seer jeg ikke, hvorledes Cananiterne kunne siges ogsaa at boe ved Jordan (Num. 13, 30.) Mærkelige Byer i dette Distrikt vare: Sidon, Sarepta, Tyrus, Akko og Naphotdor ved Havet. Inde i Landet forekomme: Kadesch, Chazor, Madon, Schmiron, Achsaph, Jokneam, Megiddo, Thaanah og Gilgal (efter Eusebius paa Sarons Slette) som Kongestæder. Desuden nævnes Haroseth Haggøim, der laae Sønden for Chazor, og Jesrael, Endon og Bethsean paa Grændsen af Amoriterlandet (Josv. 17, 11. 16.) foruden en Deel mindre. Lidt sydlig for Akko falder en lille Bæk, Belus,

ud i det middellandske Hav. Her var det, hvor, ifølge Sagnet, phoniciske Søefolk vare stegne i Land for at koge Mad og havde sat deres Kjedel paa Salpeterstene. Da nu Salpeteren ved Varmen smeltede og blandedes med fiint Sand og Aske, fremkom deraf en gjennemsigtig Masse, der gav Anledning til Glassets Opfindelse og Brug.

Det er kuns lidet vi af det gamle Testamente vide af Cananiternes Historie. **Sidon** maa være meget gammel; thi den forekommer alt i Folketavlen Gen. 10, 5. som en Bye eller særskilt Stamme. **Cheviterne** boede mod Østen for Sidon og i samme Egn var og et Rige **Hamath**, hvilke begge ligeledes forekomme i Folketavlen.

Da Josva gjorde saa vældige Fremskridt i Amoriterlandet, begyndte Cananiter-Kongerne at frygte for hans Magt og vilde i Tide afværge Faren. Stolkongen i Chazor, **Jabin**, opbød flere Underkonger til et Feldttog og bragte en stor Hær paa Benene, der især var frygtelig ved sine Stridsvogne og et talrigt Rytterie. De droge derpaa ud og leirede sig ved Meroms Søe Norden for Cinneroth. Josva indsaae vel, hvor afgjørende en Kamp der forestod ham; han rustede sig derfor ligeledes paa det Bedste, og efter en forceret Marsch overfaldt han pludseligen Fiendernes Leir og slog dem efter en haard Kamp paa Flugten. Derpaa vendte han sig strax mod Nord, indtog og opbrændte Chazor og dræbte Kong Jabin, hvorpaa en stor Deel af de omkringboende Konger maatte underkaste sig. Mange af Landets Indbyggere fandt sig derimod ikke saaledes i fremmed Aag og deres Bekjendtskab med Søevæsenet og fremmede Lande kunde snart

bringe dem paa den Tanke at udvandre. En Deel af dem skal have begivet sig til Nordkysten af Afrika til Tingitana, det nuværende Fez, og der ved en Kilde have opreist to Støtter med den Indskrift: "Vi ere de, som ere flygtede for Røveren Josva, Nuus Søn." Dog varede Ebræernes Herredømme i de nordlige Egne af Landet ikke længe. Allerede tidligt i Dommernes Periode sidder atter en Kong Jabin (maaskee som Pharao og Abimelech, et Fællesdsnavn for alle Konger) i Chazor og har undertvunget en stor Deel af Landet og allerede i 20 Aar regjeret over de Ebræer, som boede i hine Egne. Hans Feldtherre Sissera (maaskee en Underkonge) boede i Haroseth Haggøim sydvest for Chazor og kunde ved mindste Urolighed stille en udsøgt Armee med allene 900 Stridsvogne i Marken. Der boede paa de Tider en heltemodig Quinde af megen Anseelse ved Navn Deborah i Nærheden af Bethel. Hun harmedes over at hendes Landsmænd skulde tjene en Udlænding og opfordrede derfore en ung tapper Mand Barak til at afkaste det forhadte Aag. Han samler en Hær paa 10,000 Mand og for at give den Mod, bevæger han Deborah til selv at følge med i Feldten, hvorpaa de fjendtligen bryde ind over Grændsen og leire sig paa Bjerget Thabor. Aldrig saasnart faaer Sissera Nys herom, før han samler sine Tropper med alle Stridsvogne og drager Fjenden imøde. Barak, en anden Miltiades, opstiller sine 10,000 Mand saaledes, at de havde Bjerget Thabor i Ryggen og i denne fordeelagtige Stilling venter han paa Fjenden. Formodentligt har Terrainet været couperet, saa Sissera ikke har kunnet faae Plads til sine Stridsvogne og disse mere have skadet end gavnet

ham; thi hans Armee kom snart i Uorden, og da de mange Vogne hindrede Flugten, faldt et stort Antal Cananiter for Fjendens Sværd. Sissera selv sprang af sin Vogn, flygtede til Fods ind i en Beduins Telt og bad dennes Kone, som ene var hjemme, at vederquæge og skjule ham. Hun lod venlig imod ham, gav ham suur Kameelmelk, den er meget berusende, og, da han var falden i Søvn, dræbte hun ham ved at slaae et Søm igjennem hans Tinding. Jabins Magt blev aldeles svækket ved dette Slag, og da han tabte flere, maatte han tilsidst erkjende Ebræernes Overherredømme.

Da Sidon i Folketavlen kaldes Canaans førstefødte Søn, saa har den nok af alle phøniciske Stæder været den, som først er kommet til Magt og Anseelse. Virkeligen er den allerede tidligt berømt for sine Konstfrembringelser. Hos Homer omtales farvede (rimeligviis i Purpur) Klædningsstykker, som vare vævede af Sidoniske Quinder. Iliad. VI, 289. Ogsaa deres Fabricata af Glas vare berømte i Oldtiden. Af Sidons Historie er os kun lidet bekjendt. Den har i Begyndelsen vist nok havt sine egne Konger; men kom senere i 11te Seculum før Christus under dens egen Colonie Tyrus's Overherredømme; dog synes den senere atter at have havt egne Konger (Jerem. 25, 22. 27, 3.) og vedblev at blomstre ved Handel og Skibsfart.

I Midten af 13de Seculum før Christus fremstod Tyrus, der var en Colonie fra Sidon. Justin fortæller, at Indbyggerne i Askalon havde indtaget Sidon og at dennes flygtede Beboere have bygget Tyrus. Dog omtales 3 Aarhundreder før, allerede i Josvas Tid, et Castell

Tyrus eller Zor, som Byen kaldtes paa Hebraiskt. Josv. 19, 29. Den opblomstrede meget hurtigt og overgik snart Sidon i Rigdom og udbredt Handel. Josephus har i sin Bog mod Apion efterladt os et Udtog af Meanders af Ephesus Historie, i hvilken følgende tyriske Konger nævnes: Abibal; han var fjendtlig sindet mod David, som dengang var Ebræernes Konge og døde 1022 f. Chr. Efter ham fulgte hans Søn Hiram. Denne var vennesæl mod David og indgik Forbund med ham. Han sendte ogsaa David Cedertræ tilligemed Haandværksfolk, som skulde bygge hans Kongeborg. Da Salomon var kommet paa Thronen efter David, sendte Hiram et Gesandtskab til Jerusalem, for at lykønske ham, hvilket Salomon gjengjeldte ved en anden Ambassade, som tillige skulde udbede ham Hirams Bistand til den projecterede Tempelbygning i Jerusalem. Hiram var meget villig hertil, lod fælde Ceder- og Fyrretræ paa Libanon og føre det til Skibs til Joppe, hvorfra det bequemt kunde føres til Jerusalem, hvorimod han af Salomon fik Korn og Olie. Desforuden havde han forestrakt Salomon en betydelig Mængde Guld. Til Vederlag herfor gav denne ham i Aaret 991 f. Chr. tyve smaae Stæder i Nord-Galilæa med deres District. Hiram var ikke tilfreds med og lod haant af de smaae Stæder og kaldte det hele District Chabul (Gjeld), hvorved han rimeligviis har villet betegne, at Salomon endnu burde være i hans Gjeld. Dog har dette ikke ophævet den gode Forstaaelse imellem dem; thi senere udsendte de i Forening en Flotille paa det røde Hav, som fra Ophir bragte Guld, sjeldne Træsorter og Ædelstene. Hiram regjerede ogsaa over Sidon (1 Reg.

5, 6.) og disse to Byer synes i længere Tid at have havt en fælleds Konge. I hans Tid var Kongen af Ægypten brudt ind i Landet og havde indtaget og opbrændt den endnu dengang Cananitiske Bye Gaser, paa den sydlige Grændse af Cananiternes fordums District. Denne Bye havde Ægypterkongen foræret sin Datter, der var gift med Salomon, og saaledes kom Gaser til Ebræerkongerne. **Hiram** døde i en Alder af 53 Aar (988 f. Chr.) efter en 33 Aars lykkelig og fredelig Regjering, som han især anvendte paa at forskjønne sin Residents Tyrus. Om hans Efterfølgere er os kun lidet bekjendt. **Balnazar** regjerede 7 Aar og døde 981 f. Chr. 43 Aar gammel. **Abdastart** regjerede i 9 Aar og blev dræbt af sin egen Ammes Søn 972 f. Chr., da han kun var 29 Aar gammel. Denne regjerede derpaa i 12 Aar; hans Navn forekommer ikke († 960 f. Chr.) Hans Eftermand var **Astart**, en Søn af Delæastart i 12 Aar († 948 f. Chr. 54 Aar gammel). Efter ham kom hans Broder **Aseryn** i 9 Aar († 939 f. Chr. 54 Aar gammel). Han blev dræbt og efterfulgt i Regjeringen af sin Broder **Pheletes**. Denne regjerede kun i 8 Maaneder, efter hvis Forløb han 938 f. Chr., 50 Aar gammel, blev dræbt af en Astartes Præst ved Navn **Ethbaal** eller **Ithobalus**, der satte sig selv paa Thronen og regjerede i 32 Aar. Hans Datter var den berygtede Jesabel, der var gift med Israels Konge Achab. Ithobal døde 907 f. Chr. 68 Aar gammel. Derpaa blev hans Søn **Badezor** Konge og regjerede i 6 Aar († 901 f. Chr. 45 Aar gammel). Paa ham fulgte **Matgenus** i 9 Aar († 892 f. Chr. 32 Aar gammel) og paa denne **Pygmalion**, i

hvis Regjerings 7de Aar Dido anlagde Carthago 885 f. Chr. Han regjerede i 47 Aar og blev 56 Aar gammel († 845 f. Chr.) Justin 18, 4. kalder Pygmalions og Didos Fader Mutgo, og fortæller, at han havde indsat dem begge i Regjeringen; men Folket overdrog den til Pygmalion ene, og Dido giftede sig med hendes Onkel Acerbas, der var Herkules Præst. Ophidset ved Rygtet om hans store Riigdomme lod Pygmalion ham dræbe, hvorfor Dido med sine Skatte og et stort Følge af Tyrier, der vare misfornøiede med Pygmalions tyrranniske Regjering, begave sig til Skibs og landede i Afrika.

Fra denne Tid af forlader Historien os i over halvtrediehundrede Aar, og først da Babyloner-Kongen Nebucadnezars Erobringslyst drev ham til Palæstina, høre vi atter noget om Tyrus. To Aar efter at Jerusalem var indtaget og Jøderne bortførte til Babylon, indtog Nebucadnezar Sidon og begyndte at beleire Tyrus (586 f. Chr.) Den modstod i 13 Aar hans Angreb; men maatte endeligen overgive sig Aar 573. Imidlertid var Byttet Kongen gjorde ved Erobringen ikke stort; thi den største Deel af Indbyggerne vare flygtede fra Staden over paa en nærliggende Øe, som de befæstede. Gammel Tyrus paa Fastlandet ødelagde Nebucadnezar aldeles; men det nye, som lidt efter lidt opbyggedes paa Øen, hævede sig snart til samme Riigdom og Vælde, som det forrige. Imedens Nebucadnezar beleirede Tyrus, var Ithobaal Stadens Konge. Han regjerede i alt i 19 Aar, og i hans Regjerings 7de Aar tog Stadens Beleiring sin Begyndelse. Han synes at være omkommen ved Stadens Indtagelse; idet mindste er han død omtrent ved samme Tid.

Efter ham regjerede Baal i 10 Aar († 563 f. Chr.) Da denne var død afskaffedes Kongemagten og der indførtes en Consularregjering. Disse Consuler kaldtes ligesom i Carthago Suffeter (שׁוֹפְטִים). Den første af dem, **Eknibaal** Baslachs Søn, sad kun i 2 Maaneder († 563 f. Chr.) Efter ham kom **Chelbes**, Abdei Søn, i 10 Maaneder († 562 f. Chr.) Eftermanden **Abbar** forenede Consularværdigheden med Ypperstepræsteembedet. Han regjerede i 3 Maaneder († 561 f. Chr.) Han efterfulgtes af to Brødre **Mytgon** og **Gerastratus**, Abdelini Sønner, som regjerede tilsammen i 6 Aar. Maaskee denne fælleds Regjering har givet Anledning til Partier og Opstand; thi efter de 6 Aars Forløb (555 f. Chr.) lykkedes det een ved Navn **Balaton** igjen at opkaste sig til Konge. Han regjerede kun i 1 Aar († 554 f. Chr.) Efter hans Død indkaldte Folket **Merbal** fra Babylon. Maaskee han har været af gammel kongelig Æt, og tilligemed sin Broder er af Nebucadnezar ført som Fange til Babylon. Han regjerede i 4 Aar og døde 550 f. Chr. Efter hans Død indkaldtes hans Broder **Hiram** fra Babylon og han regjerede i 20 Aar († 530 f. Chr.) I hans Regjerings 14de Aar indtog Cyrus Babylon og stiftede det persisk-babylonske Rige. Saavidt Josephus. — Fra nu af indtil Alexander den Stores Dage haves ingen bestemte Beretninger om Tyrus's Historie. Maaskee det Factum Justin fortæller 18, 3. har tildraget sig i denne Mellemtid. Han beretter at Perserne oftere havde angrebet Tyrierne med afvexlende Lykke; men at de dog tilsidst havde maattet opgive Tanken om at underkaste sig dem. Ved den langvarige Krig vare Tyrierne imid-

lertid blevne saa svækkede, at deres Trælle, hvoraf der var en stor Mængde, derved bevægedes til at gjøre Opstand, dræbe alle fribaarne Mænd, ægte Konerne og gjøre sig selv til Herrer af Staden. Een eneste havde af Kjærlighed til sin Herre skjult ham, hvis Navn var Straton, og hans lille Søn. Trællene besluttede derpaa at kaare en Konge af deres Midte, og for at undgaae al Strid om Herredømmet, forsamledes de engang ved Midnatstid udenfor Staden med den Bestemmelse, at hvo der først om Morgenen fik Solen at see, skulde være Konge. Medens nu alle saae mod Østen, skuede Stratons Træl mod Vest, og da den opgaaende Soel forgyldte Byens Taarne, viste han de Øvrige dens Glands hist oppe førend de selv endnu havde seet den over Horizonten. Dette Indfald syntes dem Alle saa kløgtigt, at de ikke tiltroede nogen Træl det; de trængte derfor ind paa ham, og han aabenbarede dem omsider, at hans skjulte Herre havde givet ham dette Raad. Da blev det dem klart, tilføier Justin, hvor meget kløgtigere en Fribaaren var, end en Træl, og at Trælle vel kunde overgaae de Fribaarne i Ondskab, men ei i Klogskab. De skjænkede derfor Straton og hans Søn Livet, og da de ansaae hans Frelse for et Vink af Guderne, valgte de ham til Konge. Efter Straton regjerede hans Afkom længe over Tyrierne.

Efter Slaget ved Issus vendte Alexander den Store sig mod Syd, for at sikkre sig Besiddelsen af Syrien og Ægypten førend han angreb selve Persien. I Sidon regjerede dengang en Konge ved Navn Straton. Han gjorde Alexander ingen Modstand; men da denne indsaae

at han heri snarere havde fulgt Borgernes Villie, der ikke vilde udsætte Staden for en Storm, end sin egen, saa afsatte han Straton og overlod til Hephæstion at indsætte en Anden til Konge. Hephæstion havde Venner blandt de Fornemste af Sidonierne og tilbød dem Kongedømmet; men de afsloge det, paa Grund af at deres Love bestemte, at ingen maatte opnaae denne Værdighed, hvis han ei var af kongelig Æt og henviste derfor Hephæstion til en vis Abdolominus, der langt ude var beslægtet med Kongestammen; men formedelst ringe Kaar ernærede sig ved Havedyrkning. Han var en almeenagtet retskaffen Mand og levede tilfreds i sin Eensomhed: Til ham henvendte Gesandterne sig og fandt ham luge i sin Have. De bragte ham Purpurkaaben, bade ham at vaske sig og iføre sig den kongelige Prydelse. Han vidste ikke hvad dette skulde betyde, spurgte dem om de vare ved Sands og Samling og bebreidede dem, at de ville haane ham. Men de nødte ham til at tage Insignierne paa og følge dem til Kongeborgen. Alexander lod ham komme for sig og spurgte ham blandt andet, hvorledes han havde kunnet finde sig i slige trange Kaar? Da svarede han: Gid jeg ligesaagodt maa finde mig i at være Konge. Mine Hænder forskaffede mig hvad jeg behøvede og ønskede. Jeg havde Intet og manglede Intet. Dette behagede Alexander, og han gav ham ikke allene Stratons hele Boeshave; men føiede ogsaa dertil rige Gaver af det persiske Bytte og lagde Byens hele Omegn under hans Herredømme. (Curt. IV, 1.)

Derpaa drog Alexander mod Tyrus. Tyrierne sendte ham en Guldkrone og rige Gaver af Levnetsmidler og

Fourage imøde. Han takkede dem venligen og sagde tillige, at han agtede at forrette en høitidelig Offring til den tyriske Herkules, som især dyrkedes hos dem. Men Gesandterne lugtede Lunten og toge sig den Frihed at underrette Kongen om, at Herkules Tempel ikke var i Byen ude paa Øen, men i Palætyrus inde paa Fastlandet, og at han altsaa ikke behøvede at komme ind i Byen for at offre. Alexander saae sin Hensigt blottet, blussede op af Harme og forkyndte Gesandterne Død og Underdang for hele Staden, der vovede at trodse ham. Men Tyrierne stolede paa deres velbefæstede Øestad og gave aldeles ingen gode Ord. Staden laae 4 Stadier fra Fastlandet, og i det dybe Sund derimellem gik især med Sydvestvind en svær Søegang. Alt dette gjorde en Beleiring saare vanskelig. Alexander havde ingen Flode, og da Byens Mure vare byggede meget høit lige op fra Søen, saa kunde der heller ingen Stormmaskiner anvendes, fordi Skibenes Slingren svækkede deres Virkning. Paa samme Tid vare Carthagiske Gesandter i Byen for at høitideligholde en stor aarlig Fest, hvortil alle Colonier affendte Deputerede. Disse satte Mod i Tyrierne og forsikkrede dem om Carthagos Bistand, og derfore dreves alle Forsvarsanstalter i Byen med Liv og Eftertryk. Alexander sendte Gesandter for at foreslaae et fredeligt Forliig; men Tyrierne vare saa sikkre paa Seiren, at de styrtede Gesandterne ud i Søen. Dette kunde ikke gaae uhævnet hen, og Macedonierne begyndte derfor med uhyre Anstrengelse at bygge en Dæmning fra Fastlandet ud mod Øen. Ruinerne af Gammel-Tyrus bleve anvendte hertil, og til Tyriernes Skræk lykkedes Værket saa, at

Dæmningen allerede var Byen nær. De forsøgte i lette Fartøier at forurolige de Arbeidende; men Alexander byggede to Taarne paa Broehovedet, som kunde afværge slige Angreb. Da indrettede Tyrierne et Slags Brandere, fyldte med brændbare Materier, hvorved det lykkedes dem at sætte Ild paa Taarnene, en rædsom Storm ødelagde paa samme Tid næsten hele Dæmningen og Alexander, der imidlertid havde gjort en Afstikker mod Arabien, fandt ved sin Tilbagekomst alt i den sørgeligste Forfatning. Dog tabte han endnu ikke Modet. Arbeidet begyndte med fordoblet Virksomhed, og uagtet Tyrierne fandt Leilighed til endnu eengang at ødelægge en Deel af Værket, saa opmuntredes Macedonierne igjen ved en Flode, som kom dem til Hjelp fra Cypern, og en Armee af Græker, som Cleander havde ført over til Asien og som nu ankom til Forstærkning. Alexander omringede Byen med Floden, og det lykkedes ham at nedstyrte en Deel af Muren, dog det var næsten som om Skjæbnen havde bestemt at han ikke skulde indtage den. En ny heftig Storm ødelagde Skibene og mange Mennesker omkom. Dog vare Udsigterne for Tyrus heller ikke glædelige. Undsætningen fra Carthago udeblev og mere og mere sank Modet paa Indbyggerne, saa at de besluttede at sende deres Koner og Børn til Carthago. I en Søetrefning vare Tyrierne uheldige, Dæmningen havde naaet Øen og en fortvivlet Storm af Macedonierne gjorde dem til Herrer af Staden og Havnen. Tyrierne forsvarede sig til det Yderste, barrikaderede Gader og Huse og gjorde endnu derfra megen Skade. En Deel bleve af de sidoniske Hjelpetropper i Alexanders Hær hemmeligen bragte paa Skibe til Sidon,

men Resten faldt for Fiendernes Grumhed. 6000 Mand vare dræbte i Byen og 2000 lod Alexander korsfæste paa Strandbredden, hvorpaa hele Byen blev opbrændt. Saaledes sank Tyrus efter 7 Maaneders Beleiring i Aske. (Curt. IV, 2. 3. 4.) Justin tilskriver Alexanders Grumhed mod Indbyggerne hans Lyst til at hevne det Drab, som Trællene fordum havde begaaet paa deres Herrer, da alle Byens Indbyggere nedstammede fra hine Trælle. Derfor skaanede han ogsaa Stratons Slægt og indsatte een af hans Efterkommere til Konge, da han senere igjen havde ladet Staden opbygge og samlet Indbyggerne til den fra de omliggende Egne; men Tyrus naaede dog aldrig mere sin forrige Riigdom og Anseelse.

X. Edomiternes Historie.

Edomiterne nedstammede fra Esau, en Søn af Isaak og Rebekka. Esau forlod sine Forfædres nomadiske Levemaade og lagde sig efter Jagt og Agerdyrkning. Fordi han solgte sin Førstefødselsret for en Ret Lindser, som han saa begjærligen kaldte: „de herlige Røde," fik han Tilnavnet Edom (Rød) (Gen. 25, 30.) Dog har han maaskee snarere faaet Tilnavnet af de røde eller blonde Haar, hvormed hans Legeme var bedækket. Uagtet Referenten i Genesis søger at stille ham i Skyggen mod Jakob, saa fremtræder han dog stedse som en kraftfuld, aabenhjertig og redelig Charakteer og langt bedre end den

underfundige og feige Jakob. Især viser han sig fra en fordeelagtig Side ved Jakobs Tilbagekomst fra Charran. Allerede før den Tid var han fra Beerschaba, hvor Isaak boede mod Slutningen af sit Liv, draget mod Syd og havde fæstet Boepæle paa Bjerget Seir, sydvest for det døde Hav. Han havde fire Hustruer, to Hethitiske og to Ismaelitiske, og med disse mange Børn, som opregnes i det 36te Capitel af Genesis. Enten have flere Stammer forenet sig med ham eller han har havt et betydeligt Antal Trælle; thi ved Jakobs Hjemkomst fra Charran commanderede han 400 vaabendygtige Mand, og fra Bjerget Seir havde han fordrevet de gamle Urindvaanere, **Horiterne.**

Edomiternes Boepæle vare paa Moses Tid af betydeligt Omfang. Mod Nord havde de endnu Bjerget Seir i Besiddelse og grændsede der til Amoriterne. Mod Vest gjorde Kadesch Barnea, Ørkenen Zin og Bjerget Hor deres Grændser. Sydligere vare Amalakiterne deres Naboer. Mod Syd strakte deres Boliger sig til den Ælanitiske Bugt af det røde Hav. Mod Øst grændsede de til Ismaeliternes og Midianiternes Stammer. Følgende Stæder nævnes i dette District: **Dinsaba, Avith, Pahu, Bozra, Dedan** og **Theman** inde i Landet, og **Eloth** og **Ezeongeber** ved det røde Hav. Edomiterne have dog formodentlig ikke havt hele Landet besat mellem Seir og den Elanitiske Bugt; thi da de forbøde Ebræerne Gjennemgangen gjennem deres Land, droge disse uden Hinder mod Syd og derpaa øst igjennem Landet, hvorfor jeg formoder at Edomiterne fornemmeligen have boet omkring Bjerget Seir og det røde Hav, saa at Ørkenen derimellem har ligget som et Slags Fælledskab for omstrei-

fende Beduinhorder. Senere have de nok ogsaa udbredt sig videre i Ørkenen og maaskee gjort Nabathæerne, en Ismaelitisk Stamme, skatskyldig; thi 2 Reg. 14, 7. forekommer Nabathæernes Hovedstad Sela eller Petra som en Edomitisk Stad. Den nordlige Deel af Edomiternes Land var bjergfuldt, frugtbart og især rigt paa Palmetræer; mod Syd frembøde deres Besiddelser ved det røde Hav Leilighed til Skibsfart og Handel.

Da Moses med Ebræerne, efter 40 Aars Vandring i Ørken, fra Syd nærmede sig Canaan og havde slaaet Leir i Kadesch, sendte han Bud til Edomiterkongen og lod ham bede om fri Gjennemmarsch med Løfte om, at holde den strengeste Mandstugt og aldeles ingen Voldsomheder at udøve; men Edomiteren nægtede det, ja han drog endog ud med en Hær for at dække sine Grændser. Ebræerne droge mod Syd, og det synes ikke at være kommet til Slag imellem dem. Der siges ikke hvilken af Edoms Konger det var. I Genesis 36, 31-39 nævnes de Konger, der herskede i Edom før Ebræerne fik Konger, og disse ere: 1) Bela, der residerede i Dinhaba. 2) Jabob, fra Bozra. Denne udgives i Slutningen af Jobs Bog i Septuaginta for at være den samme som Job. 3) Chuscham en Themaniter. Septuaginte kalder ham Asom. 4) Hadad; han vandt en Seir over Midianiterne, som han overfaldt i Moabitis. Hans Residents hed Avith. 5) Samlah fra Masrekah. 6) Schaul fra Rechoboth Hanahar. 7) Baal Chanan. 8) Hadar, som residerede i Pahu. Her slutter Rækken, og efter Overskriften skulde han saa vel omtrent være samtidig med Saul. Men om vi ogsaa antage den Konge

som forbod Moses Gjennemgangen for Bela, saa bliver der dog 50 Aar til hver Konge, som man vel ikke tør antage. Hiin Fortegnelse over Edoms Konger er derfor neppe fuldstændig. Det synes som om Edomiterne have havt den Skik at vælge deres Konger; thi ingen af de Angivne er en Søn af Formanden.

Saalænge Ebræerne kjæmpede for deres Existence i Landet Canaan og de uovervundne Cananitiske Stammer gave dem fuldtop at bestille, kunde de naturligviis ikke tænke paa at undertvinge Stammer, der laae udenfor Palæstina. Men da Davids tappre og lykkelige Regjering bragte en hidtil ukjendt Glands over Folket, saa udvidede de ogsaa deres Herredømme over de tilgrændsende Folkefærd. David undertvang Edomiterne og lagde Besætning i Landets Fæstninger. Derved faldt Havnen Ezeongeber ogsaa i hans Hænder, hvilket Salomon benyttede til der at bygge Skibe, som under Bestyrelse af phoniciske Søefolk, hvilke Hiram havde overladt Salomon, seilede til Ophir (maaskee Ceylon) og hentede Guld, Sølv, Elphenbeen, Paafugle og Aber.

David og Joab vare ved Idumæas Erobring gaaet frem med megen Grusomhed og havde især søgt at udrydde hele Herskerfamilien. Dog var det lykkedes nogle troe Tjenere at flygte til Ægypten med en Søn af Edomiterkongen ved Navn Hadad. Ægypterkongen tog venskabeligen imod dem, og den unge Hadad vidste at tilvende sig Kongens Yndest i den Grad, at han gav ham sin egen Kones Søster til Ægte og lod hans Børn opdrage blandt sine egne. Men da Hadad erfarede at David og Joab vare døde, vaagnede Kjærligheden til Fødelandet hos ham,

han tog Afskeed fra Pharao og drog til Idumæa, hvor han synes at have sat sig i Besiddelse af Regjeringen, medens Salomon henlevede sine gamle Dage i et blødagtigt Hofs Vellyster og Kraften desaarsag var veget fra Nationen;

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Efter Salomons Død fik Ebræerne nok at bestille hjemme og Hadad har derfor vistnok holdt sig paa Thronen. Under Josaphats Regjering i Juda (914—890 f. Chr.) er en Konge i Edom, som i Forening med Juda og Israels Konger gjør et Feldttog mod Moabiterkongen Mescha, hvilket er udførligere fortalt i Moabiternes Historie. Han maa imidlertid snart derpaa være død og Josaphath have bemægtiget sig hans Rige; thi 1 Reg. 22, 48 siges, at der ingen Konge var i Edom og at Josaphath fra Ezeongeber vilde sende Skibe til Ophir, hvilket Foretagende gik overstyr derved, at Skibene af en Storm bleve sønderslagne paa Klipperne. Paa hvilken Maade Josaphath er bleven Herre over Idumæa siges ikke. Allerede under hans Søn Joram (890—883 f. Chr.) gjorde Edomiterne sig uafhængige igjen og valgte sig en Konge af deres Landsmænd. Joram drog vel ud imod dem paa Bjerget Seir, og ved et natligt Overfald forskaffede hans Stridsvogne ham Fordelen over Fjenderne, saa at disse adspredtes, men han var dog for svag til at hindre Frafaldet, og Edoms Konge forblev uafhængig af Juda. Under Judakongen Amazia (838—810 f. Chr.) kom det atter til Krig med Edomiterne. En stor Hær forsamledes i Saltdalen ved den sydlige Ende af det døde Hav, men Amazia slog dem, 10,000 bleve deels slagne paa Plad-

sen, deels gjorte til Fanger, og Edomiterne kunde ikke forhindre, at Amazia trængte ind i Landet og indtog den ved sin Handel bekjendte Stad Sela eller Petra. Hans Søn Asarja eller Usia (810—759 f. Chr.) befæstede endog Havnen Elath ved det røde Hav, saa Edomiterne dengang have været fuldkommen undertvungne; men under Ahas urolige og svage Regjering (743—728 f. Chr.) synes de atter at have affastet Aaget, (2 Chron. 28, 17.) fornemmelig ved Hjelp af den syriske Konge Rezin (2 Reg. 16, 6.) Han erobrede Staden Elath og gav Edomiterne den til Beboelse.

Da Babylons Konger optraadte fjendtligt mod Ebræerne, toge Edomiterne vel undertiden deres Partie, men bleve derved tilsidst nødt til selv at underkaste sig Babylon. Imidlertid have de under Exilet fundet Leilighed til ikke allene at gjøre sig frie, men de have endog indtaget den sydlige Deel af Palæstina, saa at Hebron tilhørte dem. 1 Macc. 5, 65.

Efter Jødernes Tilbagekomst stode Edomiterne endnu stedse i et fjendtligt Forhold til dem. Makkabæerne førte ofte Krige med dem. Judas Makkabæus gjorde et Indfald i Idumæa for at undsætte en Deel Jøder, der vare indsluttede i en Fæstning Arabath eller Akrabattine, slog Edomiterne og bragte stort Bytte hjem. Senere drog han ud mod deres Feldtherre Gorgias, som mødte ham med 3000 Mand Infanterie og 400 Ryttere. Slaget var i Begyndelsen tvivlsomt og Edomiterne hug drabeligen om sig; Gorgias havde i Kampen vovet sig for vidt ind paa Fjenderne og var bleven fanget, men blev dog endnu befriet ved en Thracier, der itide bemær-

kede Faren. Derved vare imidlertid Edomiterne komne i Uorden, og da Judas kraftigen opmuntrede sine Folk og trængte haardt ind paa Fjenden, saa vendte de sig endelig paa Flugten. Derpaa trængte Judas frem og søgte at fordrive Edomiterne fra den Deel af Jødeland, som de under Exilet havde bemægtiget sig. Han indtog ogsaa Hebron og dens Omegn, og for at sikkre sig Erobringen, demolerede han dens Fæstningsværker aldeles.

Endnu senere vare Edomiterne stadigen Jødernes Fjender, indtil endelig Johannes Hyrkanus, omtrent 130 f. Chr., indtog deres to vigtigst Fæstninger Adora og Marissa, og underkastede sig hele Landet. Da han forelagde Indbyggerne, enten at forlade Landet eller at lade sig omskjære, valgte de det sidste, bleve indlemmede i den jødiske Stat, og ophørte fra den Tid at udgjøre et eget Folk.

XI. Amalakiternes Historie.

Denne Folkestamme finde vi allerede paa Abrahams Tid sydlig for Palæstina i Kadesch Barnea. Gen. 14, 7. Kedor Laomer kommer paa den østlige Side af Jordan Nord fra, har været i Aschtharoth Karnaim, i Kirjathaim (i Rubens Stamme) og paa Bjerget Seir før han kommer til Amalakiterne, og da de ere overvundne kommer Raden til Amoriterne i Chazazon Tamar (Engeddi) før han naaer Siddims Dal. Paa Moses Tid

finde vi Amalakiter i Nærheden af det røde Hav imellem Ørkenen Sin og Sinai Bjerg, men de boe dog ogsaa endnu i Kadesch og op mod Juda Bjerge, og her finde vi dem endnu i Davids Tid. De skildres overalt som røverske Beduiner og have neppe havt faste Boliger. Der omtales kun een Bye hos dem. 1 Sam. 15, 5. men ingen navngives.

Amalakiterne nævnes i det G. T. først da de bleve overvundne af Kedor Laomer, som allerede er omtalt. Da Ebræerne vare dragne ud fra Ægypten og havde leiret sig i den Arabiske Ørk paa et Sted, der kaldtes Raphidim, bleve de overfaldne af en Amalakiterhorde. Moses udsendte Josva med en Hær imod dem, og han overvandt og fordrev dem efter en haardnakket Kamp. Da Ebræerne vare i Ørkenen Pharan, angrebe de imod Moses Raad Amalakiterne, der boede i Egnen af Kadesch, men bleve slagne og forfulgte indtil Chormah.

I Dommernes Tid finde vi Amalakiterne flere Gange i Forbund med Ebræernes Fjender. Saaledes havde Moabiterkongen Eglon amalakitiske Hjelpetropper, da han indtog Jericho. Senere vare de allierede med Midianiterne og hærjede sydlig i Landet. (Jud. 6, 3.)

Da Saul var blevet Ebræernes Konge, bød Samuel ham at paaføre Amalakiterne Krig, fordi de fordum havde angrebet Folket, medens det endnu vandrede omkring i de Arabiske Ørkener, og indpræntede ham tillige, ikke at skaane nogen af dem, men udrydde dem tilhobe. Saul udrustede sin Hær, og havde ved Mynstringen 210,000 stridbare Mænd, med hvilke han drog imod Fjenden. Amalakiternes Konge Agag (maaskee et Fællesnavn for

Kongerne, ligesom Pharao og Abimelech, confr. Num. 24, 7.) stillede sig i Feldten, men blev slagen og selv gjort til Fange. Alt Levende, der faldt i Seirherrens Hænder, blev dræbt, undtagen Kong Agag og en Deel af det erobrede Quæg, som Saul bestemte til Offer for Jehova. Men Samuel blev harmfuld, at Saul ei havde dræbt Kongen tillige og lod Agag komme for sig. Han kom med Roelighed og spøgende, thi saaledes, sagde han, mister Døden sin Bitterhed. Da svarede Samuel: Som dit Sværd har berøvet Mødre deres Børn, saaledes skal ogsaa din Moder idag vorde barnløs, og med disse Ord kløvede han hans Pande.

Alligevel vedbleve Amalakiterne, saasnart Leilighed gaves, at forurolige Ebræerne ved Streiftog og Røverier. Da David var paa Flugten for Saul, havde han, som før er fortalt, fundet gjæstfrie Modtagelse hos Philisterkongen Achis i Gath, og af ham faaet Byen Ziklag til Foræring. Imedens han engang var fraværende med sit Mandskab, vare Amalakiterne faldne ind, plyndret og opbrændt Byen og bortført alt Levende, ja endog Davids to Koner, som Fanger. David ilede efter dem med 600 Mand. Underveis traf de paa en ægyptisk Træl, som i tre Dage intet havde nydt og var nær ved at vansmægte, fordi hans Herre, en Amalakiter, havde ladet ham ligge da han var syg. Af ham erfarede de, hvad Vei Røverne havde taget, og snart traf de ogsaa paa dem. De havde slaaet sig til Roe, da de her troede sig sikkre, vare af Hjertet glade over at deres Tog var lykkedes dem, og gjorde sig i al Magelighed tilgode med Spise og Drikke. Men pludseligen brød David som en

Stormvind over dem; deres Uorden gjorde, at de ikke kunde værge sig, hvorfor ogsaa den største Deel af dem blev dræbt. Kun 400 undkom paa Kamelerne, men alt Byttet faldt igjen i Davids Hænder.

Efter denne Tid forekomme Amalakiterne ikke mere i det G. T.

XII. Midianiternes Historie.

Midianiterne nedstamme fra Abraham. Deres Stammefader Midian var Abrahams Søn med Ketura. De havde opslaaet deres Boepæle øst for Moabiterne, beboede her Stæder, og dreve herfra Caravanhandel til Egypten. De forekomme her oftere i Forbindelse med Ismaeliterne. Gen. 37, 25. confr. v. 28. Jud. 8, 24. 26. Andre Stammer af Midianiterne droge som Nomader omkring i den arabiske Ørk. Exod. 3, 1. 18, 5.

Gen. 36, 35 omtales en Krig mellem Edomiterne under deres Konge Hadad og Midianiterne, som fik et uhældigt Udfald for de sidste, da de bleve slagne i Moabiternes Land; men da al Chronologie forlader os i denne Fortegnelse om Edoms Konger, kan Tiden for dette Factum ikke nærmere bestemmes.

Da Ebræerne paa Toget fra Egypten vare komne ind i Moabiternes Land, og af disse efter Bileams Raad blevne forførte til Afguderie, synes Midianiterne at have

været noie forenede med Moabiterne. Maaskee have de været overvundne af Moabiterkongen Balak. Num. 22, 4. Josephus siger, at han stod i Forbund med dem. Midianiterne maae have spillet Hovedrollen ved den hele Begivenhed, thi mod dem rettede Moses strax derpaa sine Vaaben, og som Grund herfor anføres udtrykkeligen, at de havde forført Ebræerne til Baal Peors Dyrkelse ved ovennævnte Leilighed. Num. 25, 17. 18. Tolvtusinde Mand droge ud mod Midianiterne under Anførsel af Phineas. Fem Midianiterkonger: **Evi**, **Rekem**, **Zur**, **Hur** og **Reba** *) stillede sig i Feldten med deres Tropper, men de bleve slagne og faldt, hvorved umaadelig Bytte faldt i Seierherrernes Hænder. Disse nøiedes ikke hermed; men de trængte frem, indtoge Midianiternes faste Stæder og udbredte overalt Mord og Plyndring, saa at de i lang Tid derefter ikke vovede at foretage noget mod Ebræerne.

Først i Dommernes Tid, da Folket ofte var uden Behersker og ved Uenighed og Ugudelighed svækkede sig selv, vovede Midianiterne atter at angribe det. De trængte i Forening med Amalakiterne især fra Syden ind i Landet, og ved at ødelægge Sæden paa Marken føiede de Hungersnød til Krigens Rædsler. Saaledes hærjede de i syv Aar Landet og udbredte Skræk og Forfærdelse allevegne. Da fremstod endelig en Mand blandt Ebræerne, Gideon, der havde Mod og Hjerte nok til at affaste det forhadte Aag. Han omstyrtede Baals Altere; (thi ogsaa

*) Josv. 13, 21 kaldes de Amoriterkongens Sichons Vasaller.

Fiendernes Guder havde Ebræerne af Frygt antaget,) og da Midianiterne droge hævnende frem i Landet, stillede han sig med et lidet, men udsøgt Mandskab dem imøde. Midianiterne vare mange og Skárerne havde leiret sig paa Jesraels Slette. Gideon leirede sig med 300 Tappre paa Gilboa Bjerg, og speidede derfra om Natten Fiendens Leir. Her hørte han to paa Vagt staaende Soldater fortælle hinanden deres Drømme. Den ene havde drømt, at et Bygbrød væltede sig gjennem Midianiternes Leir og omkastede alle Teltene. Det er Gideons Sværd, svarede den anden, Gud har givet os alle i hans Haand. Glad over dette hældige Varsel, iler Gideon til sine Folk. Foruden deres Vaaben gav han dem hver en Luur og og en Potte med brændbare Materier i, som bleve antændte, og dermed ile de i Stilhed mod Fiendens Leir. Da de nu kom til Forposterne, søndersloge de Leerkarrene med stort Bragen, Ilden blussede op allevegne, rundt omkring lød Lurenes Gjalden og Ebræernes Feldtraab: Her Herrens Sværd og Gideon; hvad Under da at Midianiterne, der mindst ventede et saadant Overfald, bleve slagne med Forfærdelse og skyndsomst begave sig paa Flugten ad Jordan til? Ebræerne forfulgte dem, besatte Posterne ved Jordan, dræbte utallige Fiender og gjorde derved ogsaa to Konger Oreb og Seb til Fanger, hvilke de dræbte og bragte deres afhugne Hoveder til Gideon; men en stor Deel af Midianiterne vare dog allerede undkomne over Jordan.

Da drog Gideon efter dem, og skjønt Indbyggerne af Succoth og Pnuel nægtede ham Levnetsmidler, tøvede han dog ikke med at angribe Fienden, som endnu var

15,000 Mand, uagtet han ikke havde flere end 600 Mand. Midianiterne ventede ikke at han saa hurtigt skulde forfølge dem, og havde derfore slaaet Leir uden at udstille Poster. Derfor gik det som første Gang. Uventet brød Gideon ind over dem, adsplittede hele Leiren og fangede endnu to Midianiterkonger Sobah og Zalmuna paa Flugten. Derpaa drog han tilbage og hævnede sig paa Stæderne Succoth og Pnuel fordi de havde haanet ham, da han drog ud. Da han nu kom tilbage med sine Fanger, spurgte han dem: Hvorledes vare de Mænd I dræbte paa Thabor? de svarede: De lignede dig; det vare smukke Folk, med kongelig Anstand. — Det var mine Brødre! raabte Gideon. Saa sandt Herren lever, havde I skaanet dem, vilde jeg ikke have dræbt Eder. Stat op, bød han sin ældste Søn Jether, og hug dem ned. Da Drengen frygtsom nølede, sagde de fangne Konger med mandig Værdighed: Det er et Arbeide, som kun sømmer sig en Mand, gjør du det selv. Og frygtløse faldt de begge for Seirherrens Sværd.

Efter den Tid nævnes Midianiterne ikke mere, formodentlig fordi de ikke senere kom i Kamp med Ebræerne, og deres Navn fortrængtes af Araberne.

Rettelser.

Pag. 27 3die Linie nedenfra: Der læs Den
—— — nederste Linie: forsvare læs forklare
—— 44 5te Linie nedenfra: Epilet læs Exilet
—— 79 10de Linie nedenfra: Dinsaba læs Dinhaba.

Canaan
paa
Mosis Tid.
Middelhavet
PHILISTER
CANAANITER
AMORITER
AMMONITER
MOABITER
MIDIANITER
EDOMITER
AMALAKITER
DET STENEDE ARABIEN
Ægypten
Ørkenen Zin
Ørkenen Sin
Ørkenen Kadesch Barnea
Det døde Hav
Det røde Hav
Salchah
Basan
Argob
Damascus
Sidon
Tyrus
Joppe
Gaza
Samaria
Jerusalem
Hebron
Gilead
Jordan Fl.
Thabor Bg
Rabbath Ammon
Aroer
Astharoth Karnaim
Edrei
Sinai Bg